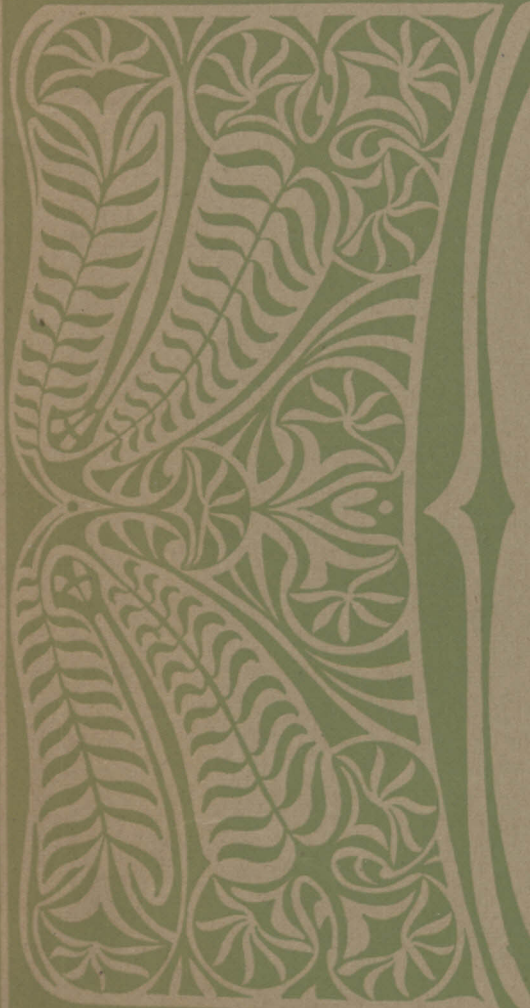

heijds

NEDERLAND
ZUID-AFRIKA
TEN VOORDEELE VAN
HET ROODE KRUIS
IN DE ZUID-
AFRIKAANSCHEN
REPUBLICKEN

UITGEVEEN TE AMSTERDAM DOOR DE
NAANL:VEN: AMSTERDAMSCHEN COURANT

S. J. PAUL KRUGER,
President van de Transvaal.

Nederland—Zuid-Afrika.

M. Th. STEYN,
President van den Oranje Vrijstaat.

Aan

*den Vromen zin, den Heldenmoed en de Vrijheids-
liefde, de beste eigenschappen van onze voorvaderen,
die in de krachtigste loten van onzen stam, in
de Transvalers en Oranje Vrijstaters, voortleven en
herleven, wordt dit boek gewijd.*

F. W. REITZ,
Staats-Secretaris van de Z.-A. Republiek.

Dr. J. W. LEYDS,
Buitengewoon Gezant en gevolmachtigd Minister der
Z.-A. Republiek.

Om Nederland een beeld te geven van het schoone land, dat thans met zooveel fierheid door onze broederen wordt verdedigd; om, waar Nederland als natie machteloos is tot daadwerkelijke hulp, iedereen in de gelegenheid te stellen bij te dragen tot den balsem, waarmee HET ROODE KRUIS de wonden der gekwetsten hoopt te verzachten; om voor de historie vast te leggen het oordeel van bevoegde Nederlanders over den afschuwelijken krijg die tusschen het Angelsaksische en Hollandsche ras is ontbrand, werd dit boek samengesteld en uitgegeven.

Mogen duizenden exemplaren geplaatst worden, opdat een welsprekend bedrag kan worden gestort in de kas van het Roode Kruis; dan zullen medewerkers en samensteller zich ruimschoots beloond achten.

De Samensteller,
N. VAN HARPEN.
Hoofdr. van de *Amsterdamsche Courant*.

Amsterdam, den dag der oorlogsverklaring.

eeft het Hollandsche ras in Zuid-Afrika de kracht en de macht op zijn staatkundig verleden een staatkundige toekomst te bouwen? Die vraag zal door de wapenen uitgemaakt of liever uitgevochten worden. Wij mogen hen verfoeien die, onedel en onwaar, dien strijd niet vermeden hebben, ja, door zelfbewust drijven onvermijdelijk hebben gemaakt, van de Engelsche tegenstanders is het niet te verwachten, dat zij de verwezenlijking der steeds waarschijnlijker wordende Hollandsch-Afrikaansche verlangens en toekomstbeelden onbetwist zouden toegeven.

Het goed recht van de Transvaal is het goed recht van elk levenskrachtig ras.

Hetzelfde ras stond in de zestiende eeuw, klein tegenover den machtigsten Staat van toenmaals en kwam als een gezond, jeugdig gemeenebest uit de worsteling. Hier staat datzelfde ras weder voor het machtigste rijk van nu. Is dat ras ten tweede male tot die worsteling toegerust? Zal het gewogen en niet te licht bevonden worden?

De oorlog met al zijn verschrikkingen heeft toch dat groote en goede, dat het de vuurproef is die aantoonde welk volk of ras recht heeft te blijven leven en zich zelfstandig te ontwikkelen, of wel veroordeeld is op te gaan in andere groepen.

Wij vreezen voor het Hollandsch-Afrikaansche ras die vuurproef niet.

Ze moest komen.

Dit voelden het best die oude grimmige voortrekkers, die nu met hun zonen en kleinzonen het geweer in hun stijf geworden handen, weer ter plaatse der volkerenbeslissing aan komen rijden, met God voor oogen en hun kruut droog gehouden.

G. A. A. MIDDELBERG.

Nooit een vrij Vereenigd Zuid-Afrika dan met eigen Afrikaansche vlag en eigen Hollandsch-Afrikaansch.

Dr. H. J. KIEWIET DE JONGE.

Dordrecht.

„Ik wil liever mijn leven verliezen dan mijn land”, heeft onlangs een Transvaler gezegd. Een der dagbladen teekende hierbij aan, dat dit woord het oude Rome waardig was. En dat is het, want het is de sobere en zuivere formule der ware vaderlandsliefde, die — als alle liefde — willig tot zelfs het eigen leven offert als een volkomen ondergeschikt iets aan het voorwerp dier liefde.

Het doet goed dit woord, uiting van een krachtig gevoelen, van een beslist kiezen, te hooren spreken in onzen tijd van halfheid en tweeslachtigheid, te midden van ons geslacht, dat zich allerlei raadsele stelt en tast naar den weg en eeuwig het vóór en het tegen der dingen nazoekt en daardoor niet komt, niet komen kan tot een stellige keuze, tot een zelfbewust gaan in ééne afbakende richting.

En het doet ook goed dit woord te hooren spreken door iemand, van wien men weet dat hij straks het wijden en belijden gaat met een daad, met zijn bloed, wellicht met zijn dood. Wij zijn zoo mild met onze woorden, maar zij kosten ons dan ook niets. Wij hebben voor alles en nog wat een betuiging over van sympathie of van medelijden of van verontwaardiging, al naar het valt. En we zijn er zoo aan ontwend dat het woord, door ons gesproken, zuivere afspiegeling zijn moet van de diep gewortelde gedachte en dat wij dus altijd klaar moeten staan om de consequentie te dragen van wat wij gezegd hebben. Welnu, hier was een man, die wist dat de dag van morgen reeds hem kon stellen voor het gevolg van wat hij heden zeggen ging. En dat wetende heeft hij niettemin — of daarom? — het in zijn eenvoud verheven woord gezegd, opwellend uit zijn innige verknochtheid aan den geboortegrond: Ik wil liever mijn leven verliezen dan mijn land!

Het is ook goed zich te herinneren dat dit kloeke woord *in het Nederlandsch* is uitgesproken. Moge het ook *in Nederland* gezegd worden, als de nood aan den man komt!

H. SMISSAERT.

Den Haag, Oct. 1899.

Wij wijden 't dappere Transvaal
Geen lof gegrift op eermetaal
Maar zenden als de reinste tolk
Geheel de ziel van 't broedervolk.

W. JAEGER,
Oud-Kapitein O.-I. Leger.

Het huis van President Kruger.

Aan geschil en gevecht
 Is ellende verhecht;
 Maar een strijd voor het recht
 Wordt door jammer niet slecht;
 't Is een daad, waar 't geweten zijn *amen*
 op zegt,
 En „der heirscharen Heer” Zijnen zegen
 op legt.

E. LAURILLARD.

Amsterdam, October '99.

Historische waarschuwingen:

- 12 April 1877 — Groot-Brittannië annexeert de eerste Zuid-Afrikaansche Republiek.
 1877 tot 1880 — Lijdelijk verzet door de Transvalers.
 13 Dec. 1880 — Buitengewone zitting van den Volksraad te Paardenkraal.
 „... Het recht der volken
 „is aan onze zijde, en hoe
 „zwak wij zijn, onze God is
 „een rechtvaardig God...”
 S. J. P. KRUGER
 16 Dec. 1880 — De Boeren bezetten Heidelberg. (Dingaansdag).
 20 Dec. 1880 — Overwinning bij Bronkerspruit.
 20 Jan. 1881 — Gevecht bij Langenek.
 6 Febr. 1881 — Gevecht aan de Ingogorivier.
 27 Febr. 1881 — Bestorming van den Spitskop of Amajuba-berg.
 23 Maart 1881 — De Republiek door den vrede in eere hersteld.

De suzeriniteit van Groot-Brittannië vervalt bij de conventie van 1884. De aanhef van artikel 1 luidt:

„The name of the State „hereinafter” to be called the Transvaal.”

Handhaving van het beginsel, dat recht gaat boven macht, dus ook dat elk volk, groot of klein, aanspraak heeft op eerbiediging zijner rechten, is een der schoonste lauweren, die soevereinen en invloedrijke staatslieden kunnen sieren.

Rechtsverkrachting om redenen van staatkundige hebzucht of eigenbelang is een verachtelijk werk van onderdrukking, waarbij de regeering het leger dwingt de rol van moordenaars te vervullen.

Kolonel F DE BAS.

's Gravenhage, 11 Oct. 1899.

Er zijn oogenblikken, waarin men wenscht dat het Opperwezen eindelijk Zijn geduld eens verliest en de heele aarde van menschen schoonborstelt of -blaast. Desnoods met mij te beginnen.

Prof. Dr. J. H. VAN 'T HOFF.

Charlottenburg, 8 Oct. 1899.

Zoover is het dan toch gekomen, trots aandrang en smeekbede, dat het groote wereldrijk gereed staat het zwaard tegen de kleinē Republiek te trekken. Albion herinnert zich het devies van zijn Vorstenhuis, de glorie zijner geschiedenis, de roepstem zijner beschaving niet meer. Het Rule Britannia heeft de hoofden beneveld en het volksgeweten omfloerst. Aanstormen zullen zijne legioenen — maar zij zullen vinden een volk, dat man voor man moet worden neergesabeld, eer het vrijheid en vaderland verloren geeft. Dat zal niet geschieden, want machtiger dan het machtige Engeland is de Majesteit van het Recht. Gebeurde het wèl en had de donder der Britsche kanonnen Transvaal tot zwijgen gebracht, dan nog zou de Nemesis van den snooden aanval en het heldhaftig verzet blijven getuigen:

What of them is left, to tell
 Where they lie, and how they fell?
 Not a stone on their turf, nor a bone in
 their graves;
 But they live in the verse that immortally saves.

J. A. LEVY,

Advocaat.

Amsterdam, 5 Oct. '99.

Het is, in het algemeen gesproken, niet waar dat officieren naar oorlog verlangen; daarvoor kennen zij, uit ondervinding of door studie, te goed al de ellende die voor beide partijen aan het oorlogvoeren verboden is

De meeste oorlogen zijn veeleer te wijten aan domme of eerezuchtige staatslieden, die het gevaar niet zien waarin zij zich begeven, of in hun overmoed dat gevaar trotseeren. En zij worden, helaas, maar al te dikwijls toegejuicht door het slecht ingelichte volk. Men denke aan Frankrijk in 1870

E. B. KIELSTRA.

Een Volkenrechtelijke moordaanslag.

„Wie een hond wil slaan, vindt licht een stok”.

Dit is vooral waar van een machtigen staat, die het op een kleinen gemunt heeft.

Op internationaal gebied liggen die stokken achter ieder woord van tractaten en conventies, achter iederen maatregel van de zwakkere Regeering.

Engeland zoekt, naar het schijnt, een stok om Transvaal te slaan.

En als de slag treft, dan is in dit geval het leven ontrukkt, immers de onafhankelijkheid ontnomen aan een dapper volk, dat een geheele eeuw voor die onafhankelijkheid gestreden heeft.

Aan een volk, dat door afkomst, taal en zeden Nederlandsch is.

Dan is het eerste beginsel van het volkenrecht: het recht van bestaan en voortbestaan van iederen onafhankelijken Staat — geschonden.

Dan verlaagt Engeland zich tot caricaturist der Vredesconferentie.

Dan maakt het zich schuldig aan een volkenrechtelijken moordaanslag.

Indien Engeland, door landhonger en goud-dorst gedreven, dien aanslag al mocht plegen: geve God dat zijn misdadig pogen verijdeld worde.

Geve God dat slechts een klein gedeelte van het Engelsche volk zijn vonnis leze in de woorden van Johnson:

„The lust of gold succeeds the rage of conquest,
The lust of gold, unfeeling and remorseless,
The last corruption of degenerate man.”

DR. W. H. NOLENS.

Lid van de Tweede Kamer.

Rolduc, 9 Oct. 1899.

Toen in de Conferentie, welke dezen zomer in het Huis ten Bosch is gehouden, de Britsche vertegenwoordigers met grooten ijver deelnamen aan de beraadslagingen over de arbitrage-voorstellen en een groot aandeel hadden in de totstandkoming van de daarop betrekking hebbende bepalingen, had men zeker niet kunnen denken, dat de Engelsche regeering, wanneer het op de toepassing dezer regelen aankwam, zoo in lijnrechten strijd met de daarin neergelegde beginselen zoude handelen en tot waarheid maken de vrees,

indertijd door een der beoefenaren van het volkenrecht uitgesproken, toen hij zeide: „Ne nous illusionnons pas. L'accomplissement de ce devoir (van de moreele verplichting om geschillen aan een scheidsrechterlijke uitspraak te onderwerpen) dépendra du bon vouloir des états contractants entre lesquels un litige viendra à surgir.” Het is inderdaad hemeltemgend, dat, nu nauwelijks de inkt droog is, waarmede de Haagsche besluiten zijn geteekend, er nog een staatsman gevonden wordt, die tot oorlog aanzet en daarin alleen heil ziet. Een strijd op leven en dood zal misschien weldra in Zuid-Afrika ontbranden. Moge de uitslag beantwoorden aan de verwachtingen van hen, die nog gelooven, dat rechtvaardigheid, de schoonste deugd der volken, niet straffeloos kan worden verzaakt.

Mr. J. B. BREUKELMAN.

's Gravenhage, 8 October '99.

De „Boers” van Zuid-Afrika zijn onze Broeders, zij zijn van onzen Nederlandschen Stam.

Dit is een gevoel dat telkens bij ons opkomt wanneer er over de Transvaalsche Republiek gesproken wordt, en nog meer komt het in de laatste weken bij ons op, nu hunne zoo duur gekochte vrijheid en onafhankelijkheid bedreigd worden door ruw geweld, zóó brutaal, dat het van een groot en beschaafd volk als de Engelschen, haast niet te gelooven is, dat het ernstig is gemeend; maar mocht het blijken, dat dit wel het geval is, mocht de brutale hebzucht hier gaan boven eerlijkheid en recht, zoodat de oorlog tusschen Engeland en de Transvaalsche Republiek werkelijk uitbreekt, dan zal ongetwijfeld geheel Nederland met zijn gedachten bij het Transvaalsche volk zijn en het steunen zooveel als het dit maar eenigszins kan doen; dan zal het geheele Nederlandsche volk juichen in de overwinningen, die door de dappere mannen van Transvaal en Oranje Vrijstaat zeker zullen behaald worden, in den strijd, dien zij opnieuw moeten voeren voor hun vrijheid en onafhankelijkheid en hun goed recht, want zij zijn onze Broeders, zij zijn van onzen Nederlandschen Stam.

L. W. C. GERLACH.

Gep. Generaal-Majoor O. I. L.

's-Gravenhage, 5 Oct. 1899.

CHURCH STREET EAST PRETORIA
BARNETT 373

Pretoria.

Pretoria.

De zwakke mensch ziet op zijn belang, meer dan op zijn plicht — macht gaat boven recht, is het woord der onmacht.

Maar de Almacht is de gerechtigheid.

Moge de zedelijke kracht van dit geloof Nederland's broedervolk in Zuid-Afrika thans, evenals voorheen Nederland zelf, stalen in den strijd tegen de overmacht en doen zegevieren het recht van zijn zelfstandig bestaan!

ROCHUSSEN.

Lid van den Raad van State.

's Gravenhage, 7 Oct. 1899.

Philips van Marnix van St. Aldegonde zong in zijn vertaling der Psalmen Davids (Ps. 60, v. 7):

„Wij sullen door Gods sterck gewelt,
„Doen dapper daden in het velt.
„Want hij, mits zijn goetgunstigheden,
„Sal onse vijanden vertreden.”

Herhaal, oud-hollandsch volk van Zuid-Afrika, deze woorden en voeg bij het woord de daad! Houd moed en vertrouw op uw goed recht.

Prof. Dr. J. D'AULNIS DE BOUROUILL.

Utrecht, 8 Oct. 1899.

Wanneer gij wel eens een oogenblik hebt stilgestaan voor de portretstukken onzer groote schilders en geluisterd hebt naar het verhaal van moed en volharding, van vroomheid en zelfbewustzijn en vrijheidszin, dat die heldere oogen u vertellen, — wanneer gij wel eens met aandoening geluisterd hebt naar de vrome, zangerige, pittige melodieën, die onze voorvaders ons nagelaten hebben, — wanneer gij nog wel eens een boek over vaderlandsche geschiedenis in handen neemt en daarin leest van de vele groote dingen, die het kleine volk uit de Lage Landen, ondanks zijn fouten, tot stand gebracht heeft, — wanneer gij Hollander zijt en uw taal, uw vaderland werkelijk liefhebt, dan kunt gij den strijd van onze Zuid-Afrikaansche Stamgenooten niet met lauwe belangstelling volgen, dan moèt gij voelen, dat daarginds in Zuid-Afrika het lot van onzen stam beslist wordt, dat daarginds bepaald zal worden of er inderdaad nog van een stam, dragend groene takken, sprake zal zijn, dan wel van een halfdood struikje, dat de eerste harde wind zal neerknakken.

Toont dus uw belangstelling met daden, Holland. Tua res agitur!

En mocht het waar zijn — wat men fluistert -- dat gij daartoe de veerkracht mist... laat u dan opnemen als stille vennoot in de firma Pruissen en Co. Wellicht dat men u de deur niet wijst, als gij belooft zéér stil te zullen zijn.

VAN DE RIVIÈRE,

Hoofdred. N. Gron. Crt.

Zoo worden de maskers afgeworpen en zal Jameson's mislukte rooftocht straks, met verpletterende overmacht, ten aanschouwe van heel de wereld worden herhaald.

Een rooftocht, want het is niet anders dan, wat een lid van den Volksraad zoo kernachtig noemde, een strijd om Naboth's wijngaard.

Hachelijk is de worsteling, die onzen broederen in Zuid-Afrika wacht.

Een worsteling van het Jingoïsme tegen den Hollandschen stam, van kapitalistische heersch- en hebzucht tegen calvinistischen vrijheidszin.

Hoe trilt ons hart van verontwaardiging bij het aanschouwen van het onrecht onzen stamgenooten aangedaan, maar ook van smart en schaamte, dat Europa's volken lijdelijk schijnen te zullen toezien, dat aldus het recht met voeten wordt getreden. Of zal hulpe dagen?....

Maar al moeten de beide republieken — eere aan den Oranje Vrijstaat voor zijn broederlijke trouw — ook *alleen* den kamp met het machtig Albion wagen — God leeft en regeert.

Aan Zijne genade mogen zij hunne rechtvaardige zaak aanbevelen, en — „bij *Hem* is geene verhindering om te verlossen door velen of door weinigen.”

Zijns is de kracht en de dapperheid maar ook de *uitkomst!*

Moge *dat* geloof, dat onze calvinistische vaders in deze lage landen zoo vaak ter overwinning leidde, Zijn wondere kracht ook thans bij hun nakroost op Afrika's hoogvlakten toonen.

J. H. DE WAAL MALEFIJT.

Lid van de Tweede Kamer.

Achtienhoven, 9 Oct. 1899.

Het zal nog wel eeuwen duren, eer het schoone vredesideaal zijne verwezenlijking nabij komt, en meer waarschijnlijk nog is het, dat het wel altijd eene utopie zal blijven. Maar toch het aantal van hen, die er naar streven oorlog te voorkomen, zal steeds toenemen, en hoe grooter het aantal derzulken wordt, met des te meer instemming zal als schandelijk de daad veroordeeld worden van hen, die alleen uit lage hebzucht vreedzame volken den oorlog opdrongen, zoo als Chamberlain en zijne medeplichtigen door hunne perfide politiek het Transvaal en den Oranje Vrijstaat deden.

Reeds nu is de sympathie der beschaafde wereld, buiten Engeland, vrij algemeen voor Transvaal, Oranje Vrijstaat en hunne eerbiedwaardige Presidenten. Treurig, dat het bij betuiging dier sympathie blijven moet, maar eere aan de kleine republieken, die ook alleen pal durven staan voor hun recht tegenover het machtig Albion.

P. F. LAGING TOBIAS.

Oud O.-I. Hoofdambtenaar.

Nijmegen, 7 Oct. 1899.

Geluk-wensch aan Transvaal.

L. VAN DEYSSEL.

4/X/99.

De gevoelens van ieder weldenkend Christen over den afschuwelijken oorlog, die als een zwarte onweerswolk, den vrijen, rijk gezegenden bodem van Transvaal met dood en vernieling bedreigt, kunnen wel niet beter worden vertolkt dan met het apostolisch vrijmoedig woord, door Engeland's katholieken primaat, kardinaal Vaughan, aartsbisschop van Westminster, Zondag 1 October op den kansel zijner pro-kathedraal te Kensington gesproken:

„Een zware verantwoordelijkheid drukt thans op hen, die de belangen der Engelsche natie moeten behartigen. Zulk een even onrechtvaardige als nuttelooze krijg zou een groote nationale misdaad zijn en 's Hemels tuchtiging afroepen, want het zou een attentaat worden tegen God en tegen de menschheid”.

Dr. G. BROM.

Hoofdredacteur van het Centrum.

Utrecht, 6 Oct. 1899.

In bangen tweestrijd doorleef ik deze weken, waarin niet alleen een volksbestaan, maar tevens 'smenschen hoogste heil op het spel staat.

Uitdrukkelijk heeft het bevel geklonken: „Gij zult niet dooden!” en duizenden onschuldigen staan op het punt het bloed van duizenden even onschuldigen te vergieten en hunne ziel te bezoedelen met de onuitwisbaarste aller vlekken.

Vol huivering schouw ik verder dan onzen aardbodem en ik zie voor mij hoe ze daar zullen opstijgen, die zielen der vermoorde Transvalers en Engelschen beide, niet lelieblank, niet slechts in het grauwe gewaad der dagelijksche kleine zonden, doch schrikbarend rood gekleurd door het als vlammen invretend menschenbloed.

En toch mag ik U niet toeroepen: „Geeft toe Transvalers!” Neen, uw volksbestaan, uwe onafhankelijkheid, uwe vrijheid, uw goed recht, zijn naast het leven de hoogste goederen der menschheid. Gij hebt al het mogelijke gedaan om den strijd te voorkomen, tot de uiterste grens der concessies zijt gij gegaan.

De God op Wien gij vertrouwt, vergeve U de zonde waartoe gij, noodgedrongen zijt gekomen, vergeve ze ook aan de troepen, willoos tegen U in 't veld gedreven! De schuld valle geheel op de leiders, wier gouddorst hun eenige God is!

Moge de strijd, hoe scherp ook, kort zijn, de overwinning aan uwe zijde wezen, en uwe onafhankelijkheid voor goed gevestigd worden!

Dat geve God!

B. WASZKLEWICZ—VAN SCHILFGAARDE,
*Presidente v/d Ned. Vrouwenbond ter
Internationale Ontwapening.*

's Gravenhage, 8 Oct. 1899.

Ach! hebben wij dan niets als woorden, woorden! . . .

Waarom wordt elke pen geen bliksemzwaard,
Nu onrecht en geweld de vrijheid moorden,
Geen plek haar gunnend tot aan 't eind der aard!

Gebonden in der machteloosheid koorden,
Zucht Neêrlands Maagd aan 't verre strand en staart. . .
Roofgierig vlamt de luipaard van het noorden
Op de eedle telgen van haar leeuwenaar.

Waar, vraagt ze, bleef der Vorsten vrederaad,
Dien 'k in mijn huis ontving met blij gelaat?
Kan hier hun scheidsgericht geen vrede stichten

En 't plechtig woord bezeeglen met de daad? —
Stom staan ze. uit laffe vreeze of eigenbaat!
Welaan, zoo stroome er bloed! God moge richten.

J. R. VAN DER LANS.

Waterval bij Waterval-Boven.

VAN LEEK, SC.

De geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Boeren-Republieken is een helden-drama, afgespeeld in den tegenwoordigen tijd, niet minder grootsch in opvatting en stout in daden dan de meest beroemde der klassieke oudheid. Niet uit ijdele roemzucht of met hebzuchtige doeleinden gorden thans de Boeren de wapenen weder aan, maar tot verdediging der duur gekochte en met bloed betaalde onafhankelijkheid, en met dat doel vreezen zij evenmin den rechtvaardigen strijd als zij dien zoeken.

Moge de krijgskans, of nog liever het eerlijk inzicht, Engeland behoeden, dat de laatste bladzijde zijner geschiedenis van de negentiende eeuw met bloed beschreven en met onrecht gevuld worde!

Dr. H. BLINK.

Redacteur v/d Vragen van den Dag.

Tolstoj en Transvaal.

Geen sprekender feit uit de geschiedenis van den dag kan levendiger in het licht stellen de dwaasheid van de Tolstoïaansche leer der weerloosheid dan de ophanden zijnde oorlog van Transvaal en Engeland. Hoe groot ook Tolstoj moge zijn als Russisch schrijver, hoe hoog hij ook moge staan door zijne onbaatzuchtige en zelfverloochenende beginselen; welk verheven voorbeeld hij ook moge geven in onzen krankten tijd aan allen, die in kunst of wetenschap, in industrie en handel slechts zich zelven zoeken; wee, driewerf wee der menschheid, zoo zijne leer omtrent het wederstaan van den booze als alleenzaligmakende leer moest gelden. De Transvaalsche Boeren hadden dan niet anders te doen, dan zich zelven en hun gansche land op genade of ongenade over te geven aan den Engelschen indringer. Ze hadden niets beters te doen, dan hunne wapens in hunne kasten te bergen en ze te laten verroesten en verteren aan den wand. Ze zouden dan den booze niet mogen weerstaan, maar zich slechts aan hem hebben te onderwerpen. Wat zou Engeland juichen, indien de in zijn oog zoo dom achterlijke Boeren Tolstoïanen waren en aan de letter der Schrift zulk een bijgeloovige waarde toekenden. God zij gedankt, dat het anders is; dat, wel verre van in ledigheid af te wachten, wat de Heer over hen zal beschikken, de Transvalers tot de tanden gewapend zijn, om hun vrijheid

en onafhankelijkheid te verdedigen. Zij toonen daardoor echte zonen te zijn van den Nederlandschen stam, die nooit weerloos is geweest, maar 80 jaren heeft gevochten om het kostbaarst erfgoed zijner vrijheid te veroveren; en daarbij echte kinderen van dien godsdienst in geest en in waarheid, die zeker zelf niet door het zwaard wil worden uitgebreid, doch welks belijders wel degelijk kunnen geroepen worden, hun vrijheid met het zwaard te verdedigen.

Transvalers! God geve U ontembaren moed, beleid en doorzicht om uw Vaderland te redden voor U zelf en voor uw kinderen.

Dr. D. C. NIJHOFF.

Meerssen, 8 Oct. 1899.

Engeland en de Zuid-Afrikaansche Republieken.

Waarom brult toch de leeuw van Great-Britain?
— Door het gekakel van Joe Chamberlain. —

Waarom schijnt Queen Victoria's hart van steen?
— Wel! door de leugens van Joe Chamberlain. —

Wat betoovert den Brit van top tot teen?
— Het is de *Gouddorst* van Joe Chamberlain. —

Hoe trilt in Transvaal het door merg en been?
— Wel! door de streken van Joe Chamberlain. —

Waarom wapent in de Vrijlanden zich iedereen,
Ten doode zich wijdend? Om Joe Chamberlain!

O! Zuid-Afrikanen, vertrouwend op God!
Dat Zege bekrone 't wisselvallige lot!

K. H. O. VAN BENNEKOM.

Oud-Kolonel.

Zutphen, 6 Oct. 1899.

Sympathie — in de beteekenis die daaraan gewoonlijk wordt toegekend — is een te koud woord om uit te drukken, wat in deze dagen door geheel Nederland voor onze stamverwanten in Zuid-Afrika wordt gevoeld.

Wij leven met hart en ziel met hen mede in deze benarde tijden en mocht ons Vaderland ooit in moeilijke omstandigheden komen, laat ons dan hopen, dat het schoone voorbeeld der Boeren navolging zal vinden, om beslist en kalm naar de grenzen te snellen, ter verdediging der onafhankelijkheid.

G. A. TINDAL.

Amsterdam, Oct. '99.

Pionier.

Door rotsig dal trekt heen de pionier...
 De blanke lijn van wagenhuif aan wagen
 Golft voort door dauw van glorend uchtenddagen,
 Door luchtgetril van gloeiend middagvier —
 Door schuim van schietstroom, water van rivier,
 Door bui van donder, scherpe regenvlagen
 En onweersflitsen die de lucht doorjagen,
 Tot het bevel klinkt: halt gehouden hier!
 Daarna weer verder, altijd, altijd verder;
 En altijd vrijer voelt hij zich, veel vrijer.
 Nu golft de groene graszee; en als werd er
 Een licht ontstoken, spalkt hij de oogen wijer
 En zegt: hier blijf 'k! — Zoo voelt de goede herder,
 Als hij zijn schaapjes veilig ziet, zich blijer.

J. WINKLER PRINS.

Apeldoorn.

Gelijkheid voor den Dood, maar ook voor de Wet.

Zonder onderscheid te maken in geloof heeft het Transvaalsche Goevernement alle weerbare mannen — Protestanten, zoowel als *Katholieken* en *Joden* — opgeroepen om de wapenen op te nemen tot verdediging van het vaderland, tot bevechting van hun nationale onafhankelijkheid.

En mocht de aanstaande strijd eenmaal eindigen met de verwerving van die nationale onafhankelijkheid — een onafhankelijkheid die slechts gekocht zal kunnen worden met bloed, niet alleen met dat van *Protestanten*, maar ook met dat van *Katholieken* en *Joden* — dan dient het vrijheidsfeest in de aller-eerste plaats gevierd te worden met de afschaffing der in de Transvaal nog als een schande heerschende ongelijkheid voor de wet van *Katholieken* en *Joden*.

Waar het Transvaalsche Goevernement alle geloofsbelijdenissen gelijk stelt tegenover den *Dood*, daar behoort het ze ook gelijk te stellen tegenover de *Wet*.

FRANS NETSCHER.

Delfshaven, 8 Oct. 1899.

Wie is de Overwinnaar?

De oorlog is altoos een ramp — dikwerf een misdaad, een gruwel.

Een misdaad, een gruwel, is hij, zoo hij niet gevoerd wordt ter verdediging van de heiligste rechten en nadat alle middelen zijn uitgeput om den vrede te bewaren.

Wee het volk dat een onrechtvaardigen

oorlog aangaat! Als heerschzucht en goud-dorst de staatkunde eener Natie bestieren, staat zij aan den rand van haren zedelijken ondergang.

Verachting en smaad zijn haar deel, als zij verslagen wordt.

Verwint zij door overmacht van troepen en geld, die *overwinning* is in waarheid eene *nederlaag*.

Geknakt is hare fierheid; haar zedelijke invloed is verlamd; verbeurd heeft zij het recht, om in den Raad der Mogendheid hare stem te doen hooren ten einde anderen tot hunnen plicht te brengen, om op te treden als pleitbezorgster van het Recht; zij die zelve haren plicht verzaakt, die zelve de Gerechtigheid geschonden heeft.

De tegenstander moge verslagen zijn en tot machteloosheid gedoemd — die machteloosheid zal voorbijgaan; de verslagene zal zich weder oprichten, en gesteund door het besef dat het Recht aan zijne zijde is geweest en dat niemand op den duur iets vermag tegen het Recht, gesterkt ook door de achting en het medegevoel aller weldenkenden, zal de verwonneling zich verwinnaar gevoelen en in zedelijken zin ook verwinnaar *zijn*. Hem zal de verheven waarheid worden geopenbaard van het woord:

Si Deus pro nobis, quis contra nos!

MEESTER CONSTANTIJN.

Op de Transvaalsche Vlag.

Waaï uit, Rood-Wit-Blauw-Groen, met uw golvende banen;

Bescherm het drie-, vierdubbel duur gekocht land
 Onzer eerlijke, dappre, verwante Afrikanen,
 Voor England's, voor elke roofzuchtige hand!

't Schoone Rood-Wit-en-Blauw is 't blazoën hunner vaderen;

Het Groen is 't symbool hunner krachtige hoop.
 Gij, die Afkomst en Toekomst tezamen doet naderen,
 Zet voort, frissche Vierkleur, uw roemrijken loop!

Neêrlands natie tot diep in de ziel toe bewogen,
 Haar jeugd als herkenkend in 't eedle Transvaal,
 Zendt een bede om bewaring tot God in den hoogen
 Voor 't Volk en het Land, voor die Vlag en die Taal!

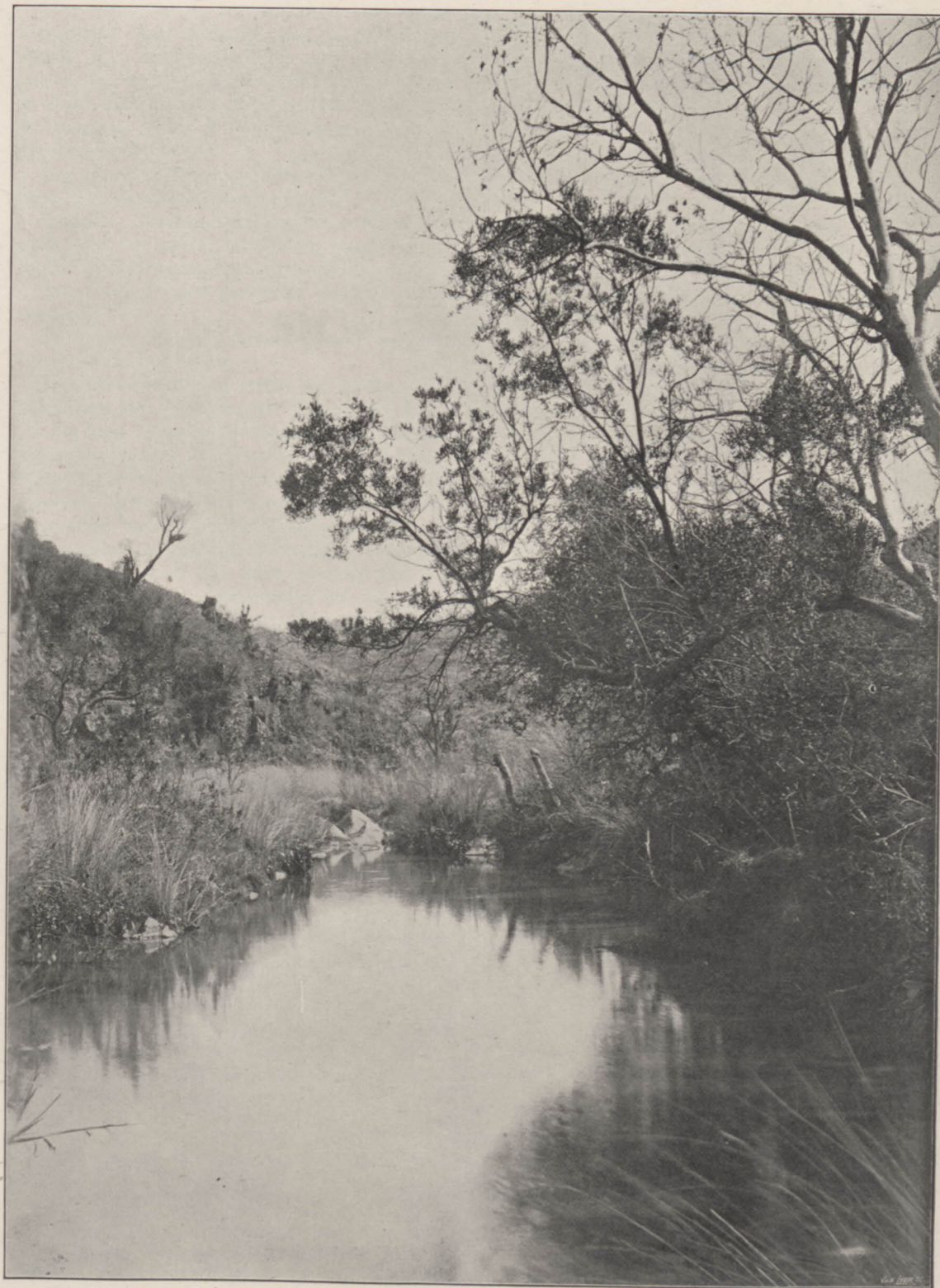
Al verbleef dan in 't oud en verouderend Europe
 Geen plaats eenmaal meer voor het Nederlandsch Kroost —

Dan herbloeide op uw grond, o gij land van Goë Hope,
 't Nieuw Neêrland, waar Vrijheid en Godsvrucht
 verpoost!

's Gravenhage.

A. BRUMMELKAMP.

Lid der Tweede Kamer van de Staten-Generaal.

Drinkspruit.

Hoe meer ik de Transvalers en de Oranje-Vrijstaters leer kennen, des te duidelijker wordt mij de geschiedenis van mijn eigen land. De karaktertrekken, die onze vaders in staat stelden den strijd tegen Spanje vol te houden, vind ik nog onverzwakt in de Boeren terug.

Zij geven in menig opzicht aan het moederland een beschamend voorbeeld.

Zouden de Nederlanders onzer dagen nu nog, met dezelfde kloekheid, hunne onafhankelijkheid weten te bewaren?

Moge God onze broeders in Zuid-Afrika sterken.

In hunne handen berust de eer van den Nederlandschen stam.

Het einde van den strijd zal vermoedelijk zijn, dat de Vereenigde Staten van Zuid-Afrika een nieuwen Statenbond of Bondstaat vormen, waarin de Transvalers, de Oranje-Vrijstaters en de Kapenaars den boventoon voeren. De oud-Nederlandsche elementen, vereenigd met de edele afstammelingen der Hugenoten en met de eerlijke uitlanders, zullen te zamen de kern vormen van een nieuw en krachtig Afrikaander ras, dat geheel Zuid-Afrika zal overheerschen en eenmaal een groote rol in de wereld-geschiedenis zal spelen.

Mr. H. VERKOUTEREN,
Hoofdredacteur van het Nederlandsche Dagblad.

Twée Vaandels.

„Nooit val' die vlag in handen van den Brit!"¹⁾
Gewoon om op 't gezicht er van te beven,
Transvalers! „Nooit!" klonk 't wederwoord
van Smit.

Twée vaandels hebt ge, kostlijk als uw leven,
Uw smetloos dundoek en het vuile wit,
Dat Jameson zich een Kaffermeid liet geven.²⁾

Houdt wat ge hebt: uw vlag, uw moed, uw pit,
Uw zaak is waard voor haar triomf te sneven,
Die boven 't woest rumoer der volken zit
Is met u! oog en hart tot Hem geheven!

J. A. WORMSER.

Amsterdam, Krugers verjaardag 1899.

¹⁾ Met deze woorden overhandigde Dr. A. Kuyper namens „Patrimonium" den 11en Maart 1884 een vlag van Transvaal aan „Vechtgeneraal" Smit.

²⁾ Jameson nam het vuile schortje van een Kaffermeid en smeekte daarmee den Boeren de vijandelijkheden te staken.

Beide vlaggen zijn in het Museum te Pretoria.

Zij zullen het niet hebben,
Het fiere land Transvaal!
Zij zullen 't niet veroöfven
Met kruit, met lood of staal!

Zij zullen hem niet temmen,
Den Boer vol leeuwenmoed,
Hij vecht voor vrouw en kindren,
Voor 't plekje grond, zoo zoet.

Hij kampt voor gulden vrijheid,
Rechtvaardig is zijn zaak.
En weér zal Eng'land 't voelen:
Zijn kogels treffen raak.

Nog ruischen geuzenzangen
Als echo ons in 't oor
Van lang vervlogen tijden,
Toen Spanje ons verloor.

Zing ook uw vrijheidsliedren,
Paul Krüger voert u aan! —
O dapper volk der Boeren,
Gij zult den dwingland staan! —

M. E. FABIUS—
CREMER-ENDHOVEN.

Amsterdam, 4 October 1899.

Veel heb ik vernomen van de ellende,
die verduurd is, lang vóór goudvelden gevonden werden.

Maar dit ééne kan kort worden gezegd,
het is eenvoudig.

Een kind was zwaar ziek. 't Werd donker
en niemand had een kaars. Toen het daagde
was het kind dood.

Lang vóór goudvelden, uitlanders en grieven
was dit kind dood.

Maar de vader leeft nog en hij wil helpen
het land vrij houden, dat hij lief heeft om
veel — en om dier ééne nacht wille.

Mr. H. COSMAN.

Amsterdam, Oct. 1899.

Mocht, — wat God genadiglijk verhoede! — een vloekwaardige worstelstrijd tusschen den Britschen kolos en de in getalsterkte zoo zwakke Zuid-Afrikaansche republiek uitbarsten, waaruit zullen dan onze Transvaalsche broeders en hun trouwe bondgenooten de kracht kunnen putten om in den nieuwen kamp voor hun goed recht en hun zelfstandig volksbestaan ten einde toe te volharden? Het is in het bewustzijn dat de warme sympathie van alle beschaatde tijdgenooten hun is gewijd, in wier gemoed de stem van de vuigste baatzucht en ellendige staatkundige berekening niet die van waarheid, gerechtigheid en goede trouw heeft verdoofd. Maar tevens uit hetzelfde geloof, dat den vromen Zweden-koning, Gustaaf Adolf, in bange oogenblikken het heerlijke lied op de lippen legde:

Wees niet vervaard, gij kleine stoet!
Hoe luid des vijands overmoed
Zijn zegelied doet klinken;
Hij rekend' op uw ondergang,
Maar voedt dien ijdlen waan niet lang,
Laat gij den moed niet zinken!

Ons heeft de Heiland vergewist,
Dat aller boozen macht en list
Niet ons, maar hen zal krenken.
Hun roem verkeert in hoon en spot,
God is met ons en wij met God,
Hij zal de zeeg' ons schenken.

M. A. PERK.

*President der Synode van de Nederl. Herv.
Kerk en Predikant bij de Waalsche
Hervormde Gemeente te Amsterdam.*

De Katholieken in Nederland gevoelen — het kan niet anders, — niet zooveel sympathie voor het Transvaalsche volk als de andere Nederlandsche stambroeders van de Boeren.

Wij moeten, wel van zelf, dat volk achterlijk en benepen noemen, omdat het op het einde van deze eeuw nog altijd voor alle ingezetenen van zijn Land, die niet Protestant zijn of niet zich zoo heeten, een afzonderlijk complex van burgerplichten en burgerrechten erop na houdt. De slachtoffers van Calvinistisch

vooordeel kunnen in de Zuid-Afrikaansche Republiek geen enkel staatsambt bekleeden, niet eens de geringste betrekking als brieven- of telegrammenbesteller, en zij zijn geheel uitgesloten van het kiesrecht, zelfs wanneer dit aan de Uitlanders zal worden gegeven.

Dit heeft echter geen Nederlandsch Katholiek belet, met volle toewijding zich te scharen aan de zijde van Kruger in zijn strijd tegen Engeland, omdat de zaak der Transvalers daàr de zaak is van de Rechtvaardigheid. In één koor met allen roepen wij om Vrede en om Recht, hopen wij op nederlaag en schande voor de Rechtskrenking van Engeland.

FERD. J. A. M. WIERDELS,
Redacteur van De Tijd.

Aan de Melders van Transvaal en Oranje Vrijstaat.

Het is mij een voorrecht, u de meest hartelijke verzekering mijner diepgevoelde sympathie te mogen aanbieden.

In u zie ik de dragers van het beeld van den roemruchten grondlegger onzer vrijheid en onafhankelijkheid, die het sprak in zoo verheven taal:

Mijn Schilt ende betrouwen,
Syt Ghy, o Godt, mijn Heer!

Uw eenvoudig geloofsvertrouwen op den levenden God, waarvan uwe Presidenten zoo heerlijk, oprecht, vrijmoedig getuigen, óók in het Hoogste Regeeringscollege, vervulde mij met eerbied en liefde voor u.

Hunne bezielende woorden mogen u opwekken tot moed en bewonderenswaardige dapperheid als voorheen, zij zijn *ons* vooral kostelijk, als zoovele droppelen van een verkwikkenden regen, die indringt, ook in de dorre heide van het giftig materialisme, voor welks rampzalige invloeden, God van den Hemel uw land en uw volk moge behoeden.

STAALMAN.
Lid der Tweede Kamer.

Helder, 9 Oct. 1899.

Pad van af Tunnelingang Oost
naar boven.

Pad van af Tunnelingang Oost.

Het behoud van den Nederlandschen Stam.

Terwijl nog in het Haagsche „Huis ten Bosch” de Vredesconferentie vergaderd was en Sir Julian Pauncefote den lof der arbitrage zong, belaagde het schrokkige Engeland de onafhankelijkheid der ons stamverwante Boeren van Zuid-Afrika en dorstte naar het bezit van hun rijk goudland.

De Boeren en met hen ook de Oranje-Vrijstaat waren echter op alles voorbereid. Zij wilden den oorlog niet, maar zij vreesden hem evenmin.

Er is nog kans op het behoud van vrede, maar wordt de oorlogsfakkelt ontstoken, dan moet de Zege zijn aan den kant van hen, die geen oorlog wilden; maar die slechts noode ten strijde trekken om huis, hof en haard te verdedigen.

Groot is natuurlijk onze sympathie voor de stamverwanten, die de deugden onzer Vaders bezitten en meer dan ooit betreuren wij het nog dat de scheiding van onze Vlaamsche broeders, ons belet om te doen, wat andere machtiger Staten van Europa hadden moeten doen: Aan den oneerlijken Brit het: „Tot hiertoe en niet verder” toeroepen!

Wij kunnen en zullen echter dag voor dag den strijd volgen en zooveel in ons vermogen is, het lijden verzachten.

Wij kunnen echter nog meer!

Ook hier kan het gebeuren, dat machtiger Staten ons de wet willen voorschrijven.

Ook wij zullen dan gedachtig zijn aan den heldenmoed onzer voorvaders en niet minder zullen wij denken aan dien onzer broeders.

Hebben wij echter gezorgd, dat wij even als zij voor den strijd gereed zijn?

Zullen wij in tijds hebben begrepen, dat de zorg voor de veiligheid van het land een der voorname sociale vraagstukken is?

Of zullen wij als zwakkelingen moeten bukken voor 't geweld?

Het voorbeeld der Nederlanders in Zuid-Afrika bezorge ons een degelijk en goed geoefend volksleger!

G. E. V. L. VAN ZUYLEN.

Den Haag, 8 Oct. 1899.

Zoolang niet door eene verbeterde volksoopvoeding algemeen de overtuiging zal zijn gevestigd dat de nationale eer nooit kan worden gediend door onrecht en ruw geweld en dat het nationaal belang nooit het voeren van een veroveringsoorlog kan rechtvaardigen, — zoolang zal het eerzuchtigen en hebzuchtigen leiders niet moeielijk vallen, door het opwekken van de hartstochten der massa's, zich den voor het oorlogvoeren onmisbaren steun der openbare meening in hun land te verzekeren.

T. M. C. ASSER.

(Slotwoorden der Voordracht over het Permanente Hof van Arbitrage, in de Koninklijke Akademie van Wetenschappen op 9 Oct. 1899.)

Transvaal, Transvaal!

Zoo nauw verwant

Aan Nederland,

Ik heb u lief

En elke grief

U aangedaan,

Door Britschen waan,

Verwensch ik, in gespierde taal.

Transvaal, Transvaal!

U, heldenstoet,

Vol fieren moed!

U, vrome schaar',

Oprecht en waar,

Voor leugen doof,

Niet tuk op roof,

U groet ik duizendmaal.

L. DE GEER.

Velp, October '99.

Een en ander uit de geschiedenis der Zuid-Afrikaansche Republiek.

De „Transvaal-staat”, den 27 Februari 1884 bij de Londensche Conventie „Zuid-Afrikaansche Republiek” gedoopt, is een zelfstandige Staat in Zuid-Afrika, behoudens de beperking bij bovengenoemde Londensche Conventie vastgesteld welke inhoudt dat de verdragen, die de regeering der Republiek met vreemde mogendheden of met inboorlingen van Zuid-Afrika — met uitzondering van den Oranje Vrijstaat — zou willen sluiten, moeten worden onderworpen aan de goedkeuring van de Engelsche kroon.

De Zuid-Afrikaansche Republiek strekt zich uit van de Vaalrivier, een zijtak van de Oranje- of Grooterivier ten Zuiden, over den Steenbokskeerkring heen tot aan den oever der Limpopo ten Noorden, en van de Kalahari-woestijn ten Westen tot nagenoeg aan den Indischen Oceaan ten Oosten. Daarvan wordt zij echter gescheiden door Mozambique (Portugeesch gebied), Tongaland en Zoeloeland (Engelsch gebied).

De Zuid-Afrikaansche Republiek heeft een oppervlakte van 5379 vierkante geografische mijlen en is hoofdzakelijk een hoogvlakte, die zich 2000 meter boven den zeespiegel verheft met het Drakengebergte ten Oosten waarvan het hoogste punt 2660 M. is. Het merkwaardigste punt van Transvaal is de Klipstapel, Westwaarts van het Drakengebergte (1900 meter hoog), wijl vandaar de Oemkomanzi of Komaterivier Oostwaarts naar de Indische Zee, de Vaalrivier Westwaarts naar den Atlantischen Oceaan en de Olifantsrivier Noordwaarts naar de Limpopo stroomen. Van dat punt loopt de hoogvlakte Zuidwaarts tot aan de bergen, waar de Oranjerivier ontspringt; Westwaarts daalt zij langzamerhand af naar de kust en naar het Noorden grenst zij met steile wanden en diepe kloven aan de vlakte, terwijl zij naar het Oosten en Zuid-Oosten uit terrassen

bestaat en verder naar het Noordoosten de uitgebreide laagvlakten van het Limpopodal de hoogere gedeelten scheiden van het zee-strand. Al die vlakten worden besproeid door rivieren welke tot het stroomgebied van de Vaalrivier of van de Limpopo behooren. Alleen in het Oostelijk gedeelte stroomen onderscheidene rivieren rechtstreeks naar den Indischen Oceaan, zooals de Toegela, de Oemvolozie en de Pongola.

De Vaalrivier, aan welke het land zijn naam ontleent, vormt over een afstand van 500 Nederlandsche mijlen zijn Zuidelijke grenzen. De Limpopo bepaalt een groot gedeelte der Noordelijke grenzen.

De geheele bovengenoemde hoogvlakte is een uitgestrekte steenkolenbedding welke haar takken uitzendt naar Natal, den Oranje Vrijstaat en het Witwatersgebergte. Ook ijzer is er bijna overal te vinden alsmede koper, lood, tin, zilverhoudend looderts, graphiet, nikkel en kobalt en... diamant en goud. Het vinden van deze laatste delfstoffen deed de hebzuchtige Engelschen naar Transvaal stroomen hetgeen wederom de oorzaak werd van de tegenwoordige crisis.

Als men de laagvlakten uitzondert is het klimaat er heerlijk en gezond. Het Oostelijk gedeelte wordt wegens den Zuid-Oostpassaat, uit den Indischen Oceaan komende, mild van regen voorzien terwijl de hoogvlakten in het Westen daaraan dikwijls gebrek hebben. De gemiddelde jaarlijksche temperatuur is er omstreeks 15° C.

Terwijl het Drakengebergte des winters dikwijls met sneeuw bedekt is, zijn in het Limpopodal vorst en sneeuw onbekend. Dit verschil in klimaat veroorzaakt een groote verscheidenheid in den plantengroei. Op het gebied der zomerregens groeit er overvloed van gras en in de kloven en aan de Oostelijke helling van het Drakengebergte heeft men groote oorspronkelijke wouden, vooral van geelhout (*Taxus elongata*), ijzerhout en zoogenaamd stinkhout. Mimosa's, acasia's, wolfsmelkachtige planten vormen den plantengroei op de hoogvlakten der middenterassen. Voorts worden er maïs, Kafferkoren, gerst, boonen, erwten, aard-amandelen (*arachis*), meloenen en suikerriet verbouwd.

Het dierenrijk is er in het algemeen dat van Zuid-Afrika. Vooral worden er aantroffen antilopen en op de grazige hoogvlakten vond men voor betrekkelijk korte jaren nog wel troepen van duizenden en nog eens duizenden springbokken. Terwille van

Landschap bij Pretoria.

Tunnelingang Oost (uit de verte gezien).

de huiden maakt men er jacht op gnoes, zebra's en quagga's. Giraffen, buffels, olifanten en rinocerosen zijn er zeer in aantal verminderd doch leeuwen, luipaarden en hyena's worden er nog wel aangetroffen, alsmede struisvogels, wier vederen een belangrijk uitvoerartikel vormen.

In de rivieren vindt men nog krokodillen, ook zijn er vele vergiftige slangen, als de cobra, de zwarte ringhals en de pofadder. Verschillende andere soorten zijn echter onschadelijk. In sommige streken maakt de beruchte tsetsevlieg de veeteelt onmogelijk.

Runderen, schapen en geiten zijn er inheemsch, terwijl paarden en merino-schapen later zijn ingevoerd.

In 1896 bedroeg de blanke bevolking, volgens de *Almanach de Gotha*, 245.397 personen (137.947 mannen en 107.450 vrouwen); de zwarte bevolking wordt geschat op 622.544. De totale bevolking bedroeg dus 867.941 inwoners, dat is ongeveer 3 per vierkante K.M. De hoofdstad Pretoria had toen 8000 inwoners en Johannesburg ruim 100.000, waarvan de helft blanken. De meeste blanken zijn Boeren, van Nederlandsche afkomst, doch op verre na niet allen van zuiver Nederlandsch bloed, daar ook destijds een groot aantal Fransche emigranten ter kolonisatie naar de Kaap zijn getrokken, alsmede Duitschers. Het bewijs voor hun Fransche en Duitsche afkomst vindt men nog in de namen terug. Zoo is president Kruger b.v. een afstammeling van een Duitsche familie.

De zwarte bevolking behoort voornamelijk tot de stammen der Kaffers, inzonderheid tot die der Basoeto's en Betsjoeanen. Velen van dezen hebben zich tot het Christendom bekeerd.

De uitvoer der Z-Afrikaansche Republiek bestaat hoofdzakelijk uit struisvederen, wol, ivoor, rundvee, graan, huiden, goud en diamant.

De Zuid-Afrikaansche Republiek werd gesticht door Boeren, die, ontevreden over het Engelsch bestuur in de Kaapkolonie, op „trek" gingen. Zij richtten zich bij dezen uittocht naar het Noorden, naar Natal, waar zij onder Pieter Retief, Gerrit Maritz en Andreas Pretorius den grond stap voor stap op de Zoeloe-Kaffers moesten veroveren. In Natal legden zij de grondslagen voor de stad Pieter Maritzburg.

Deze kolonie noemden zij „Bataafsche Afrikaansche Maatschappij", welke zich zeer voorspoedig ontwikkelde. In 1840 echter

ontzegde de gouverneur van de Kaap den Boeren het recht om in Natal een onafhankelijken staat te vestigen en ofschoon dezen zich tegen de Engelsche overheersching verzetten, werd Natal door de Engelsche overmacht aan de Britsche souvereiniteit onderworpen. De Boeren, hun vrijheid niet prijs willende geven, gingen voor het meeren-deel wederom „trekken" en vestigden zich aan de Vaal- en de Oranjerivier. Aan de Westzijde van het Drakengebergte stichtten zij daarop de beide republieken Oranje-Vrijstaat en de Transvaal-republiek, welke den 17 Februari 1852 door Engeland werden erkend.

Doch nauwelijks hadden de Boeren van Transvaal, een bijna voortdurenden strijd met de inboorlingen voerend, een 25-tal jaren in hun nieuwe vaderland gewoond, waar zij de steden Pretoria, Potchefstroom, Rustenburg, Lydenburg enz. hadden doen verrijzen, of de Engelschen maakten het hun reeds weder lastig.

Burgers, die in 1872 tot president van de Transvaalrepubliek was gekozen, vatte het plan op om Transvaal door middel van een spoorweg met de Delagoabaai te verbinden, tot welk doel hij een overeenkomst sloot met de Portugeezen, tot welker gebied deze baai behoort.

Dit strookte echter weinig met het zelfzuchtig handelsbelang van Engeland, dat het uitvoermonopolie van de Transvaal over Natal wilde behouden. En toen er in 1876 tevens een oorlog uitbarstte tusschen Transvaal en de Kaffers, welker hoofdman Secoecoeni was, en waarbij de Boeren niet gelukkig waren, namen de Engelschen onder voorwendsel dat hun koloniën daardoor bedreigd zouden worden, de gelegenheid waar om zich met de zaken der Republiek te bemoeien en den 12 April 1877 werd Transvaal door Engeland geannexeerd.

De held van deze annexatie was sir Theophilus Shepstone, secretaris der Kaapkolonie voor de aangelegenheden der inboorlingen. Met groote geslepenheid, zegt dr. Jorissen in zijn *Transvaalsche Herinneringen*, werd gebruik gemaakt van dezen krijg. Lord Carnarvon, de minister van koloniën in het kabinet-Beaconsfield, luisterde met den grootsten eerbied naar de ongelooflijkste verhalen over de wreedheid der Boeren en over hun hopelooze zwakheid. Te goeder trouw stroomden de belangstellenden in plechtigen optocht naar het Departement van koloniën

en vroegen den edelen Lord ronduit de Transvaal te annexeren om aldus een einde te maken aan de gruwelen, de inherente zwakheid en den geheel „gedemoraliseerden” toestand van de Transvaal. Alle voorname kooplieden of handelsfirma's die zaken met Z.-Afrika deden, drongen er op aan. De minister antwoordde daarop, dat hij nieuwe troepen had uitgezonden doch dat hij van de zending van sir Shepstone veel verwachtte, daar deze een man van tact was. En dat heeft hij bewezen te zijn, want, zegt Jorissen, het meesterstuk van Shepstone is niet zoo zeer de gewelddaad van de annexatie, als wel het enorme talent waarmee hij bijna allerwege de overtuiging wekte dat zijn daad een zegen voor Transvaal was en ditmaal althans het „perfide Albion” geen onrechtmatige vermeerdering van grond begeerde, maar uit zuivere menschenliefde de ondankbare taak aanvaardde, een verzwakt en gedemoraliseerd volk te bewaren voor zijn eigen ondergang! Sir Theophilus Shepstone heeft hoog spel gespeeld en gelukkiger dan dr. Jameson in 1896, gewonnen; maar in den grond der zaak waren zij beiden struikrovers.

Doch slechts vier jaren zou de overheersching der Engelschen duren, en na dit tijdperk van „lijdelijk verzet” vocht Transvaal zich in 1881 vrij.

Dit tijdperk van „lijdelijk verzet” is zeer merkwaardig in de geschiedenis der Boeren-Republiek en overwaard er even bij stil te staan.

Transvaal was dus den 12en April 1877 door Engeland geannexeerd zonder dat de Boeren veel moeite hadden gedaan om dit te beletten. De voornaamste oorzaak daarvan was, dat er in dezen tijd van een Transvaalsch vaderland in den waren zin des woords nog bijna geen sprake was. De Boer woonde op zijn eigen hoeve, vrij van alle aanraking met de Regeering, hij was gelijk een koning op zijn eigen terrein. In zijn rust gestoord en gedwongen om zich met politieke zaken in te laten waren het niet de belangen van zijn land of van den Staat, maar die van zijn vrienden, zijn kliek of zijn kerk die hij ter harte nam. Daarbij kwam, dat de naweeën van den twist tusschen den staats-president Pretorius en Paul Kruger tengevolge waarvan er tusschen de jaren 1863 en 1866 een burgeroorlog uitbrak, zich in 1877 nog deden gevoelen. Wel

werd ten slotte deze twist bijgelegd en Pretorius opnieuw tot staats-president en Kruger tot commandant-generaal benoemd doch een veete tusschen de partijen bleef bestaan. Dit kwam vooral uit toen Kruger in 1877 nadat Burgers reeds vier jaren president was geweest, zich door zijn partij gesteund, bij de nieuwe verkiezing tegenover Burgers candidaat stelde. Tegenover de Britsche aanmatiging was samenwerking noodzakelijk maar deze ontbrak geheel hetgeen voldoende uit bovengenoemde candidaatsstelling van Kruger bleek op het oogenblik dat Shepstone Transvaal reeds was binnen getrokken om het te annexeren. En zoo sterk waren de partijen op elkaar gebeten, dat Kruger's tegenpartij verklaarde liever geannexeerd te willen worden dan zijn candidatuur te zien slagen. *)

Onder deze omstandigheden had Engeland dan ook betrekkelijk vrij spel en zonder merkbaren tegenstand werd Transvaal bij Engeland ingelijfd.

Doch eerst nadat het feit geschied was, werd het besef bij de Boeren, mannen van één land te zijn, wakker. Al spoedig begon de verontwaardiging over zulk een onrechtmatige daad zich te uiten en reeds in Mei 1877 gingen Kruger en dr. Jorissen, de staats-procureur van Transvaal, als afgevaardigden naar Europa om bij den Engelschen minister van Koloniën, lord Carnarvon, tegen de annexatie te protesteeren en hem voor te stellen door een plebisciet of volksstemming te laten uitmaken, of inderdaad zooals beweerd werd, de Transvaalsche bevolking ten gunste der annexatie gestemd was. Daarvan wilde lord Carnarvon echter niet weten en Kruger en Jorissen keerden onverrichter zake naar hun land terug. De vruchteloosheid van hun zending maakte op de Boeren een diepen indruk en eerst toen openbaarde zich een levensteeken van nationalen zin. Luider en al luider werd de afkeer tegen de annexatie uitgesproken en werden er volksbijeenkomsten gehouden om te beraadslagen wat den burgers te doen stond. Nogmaals werd — in 1878 — een deputatie naar Engeland gezonden, thans bestaande uit Kruger en Joubert, doch met even weinig resultaat. Toen den 10en Januari 1879 te Wonderfontein Kruger en Joubert op een groote volksbijeenkomst mededeeling hadden gedaan van deze hun mislukte zending naar Europa,

*) Jorissen, *Transvaalsche Herinneringen*.

Eldorado Spruit.

nam het vergaderde volk het besluit, om in massa den Hoogen Commissaris, sir Bartle Frère, die hoewel reeds twee jaar in Zuid-Afrika, thans eerst den tijd had gevonden, om een bezoek aan Transvaal te brengen, tegemoet te trekken en door een monstredemonstratie hem het bewijs te leveren van Transvaal's onwil, om onder Britsch gezag te staan.

Aan Joubert werd opgedragen den Hoogen Commissaris van een en ander kennis te geven. Te Pieter Maritzburg in Natal trof deze hem aan, doch de Hooge Commissaris had blijkbaar weinig lust om op zulk een wijze te worden ontvangen. Vier weken lang toch liet hij de Boeren, die 4 à 5000 man sterk, een kamp bij Kleinfontein hadden opgericht, wachten. Te Pretoria heerschte groote angst bij de Engelsche autoriteiten, allerlei voorzorgen werden daar genomen, ja zelfs barrikaden werden opgeworpen, doch deze vrees was vooralsnog ongegrond, daar de Boeren slechts wilden manifesteren. Door met kleine dagreizen te reizen, hoopte Bartle Frère de Boeren, het wachten moede, uiteen te doen gaan, doch zij waren vast besloten, hem hun wil te doen kennen en bleven in hun kamp. En eindelijk, te Heidelberg aangekomen, liet Bartle Frère den Boeren weten, dat hij niet zou komen, omdat de tijd hem ontbrak. Maar nu schreef men hem een brief, dat het Transvaalsche volk vier weken op hem had gewacht en dat het nu op zijn komst *rekende*. En... hij kwam. Na door de Boerenleiders te zijn begroet, reed hij te paard met dezen bijna het geheele lager door, waartoe 20 minuten noodig waren, tot aan de tent van het comité. Sir Bartle Frère reed rechts van M. W. Pretorius, daarachter zijn gevolg en de leden van het comité. Aan weerszijden, dicht opeengepakt stonden de Boeren, ordelijk, rustig en ongewapend; er heerschte een doodelijke stilte. Zwijgend, zegt Jorissen in zijn *Herinneringen*, stapte de stoet door die twee rijen heen; geen hand bewoog zich, geen teekenen van goed- of afkeuring werden gegeven. Een stilte als van het graf.

Ook de Hooge Commissaris zelf verstijfde. Eerst groette hij naar links en rechts, maar de bijna angstige stilte onder zooveel duizenden menschen greep hem aan en doodsbleck, staarde hij strak voor zich. Een kort onderhoud, door hem zelf „koud beleefd” genoemd, volgde, waarin een nadere samenkomst werd bepaald, twee dagen later te

houden. Toen reed hij door. De eenige opmerking die de Hooge Commissaris maakte was, dat hij tegen den heer E. Bok, secretaris van het comité zeide: „Zulk een brutale boodschap als van morgen is mij nog nooit gezonden”. Intusschen erkende hij later zich bedrogen te hebben en dat hij nu begrepen had, dat het verzet tegen de annexatie algemeener was, dan hem was verzekerd. Evenwel de annexatie werd, zooals van zelf spreekt, niet ongedaan gemaakt ofschoon de Boeren nogmaals in een uitvoerige memorie al hun bezwaren er tegen aan de Engelsche regeering uiteen zetten. Het eenige antwoord dat daar ooit op kwam was een uitdrukking van sir Garnet Wolsley, den opvolger van Bartle Frère, die zich in zijn verwateneheid eens liet ontvallen: „Zoo lang de zon schijnt zal Transvaal Britsch gebied blijven” en „eerder zullen de golven van de Vaalrivier terugkeeren naar haar bronnen, dan dat de Boeren het land weer regeeren”.

Doch het wederwoord van de Boeren was een ultimatum aan de Britsche regeering in de groote volksvergadering te Paardekraal, talrijker dan ooit uit alle deelen des lands bezocht, opgesteld en goedgekeurd. Het luidde aldus:

„Het volk der Z. A. Republiek heeft „Vrijdag 12 December 1879 zijn wil geopenbaard en gaat er nu toe over dien „door besluiten te bevestigen. De tijd van „memories aan de Engelsche regeering is „voorbij; langs dien weg is geen redding „mogelijk. De ambtenaren van Hare Majesteit de koningin van Engeland, hebben „door hun onware en valsche voorstellingen „de deur tot haar en het parlement gesloten. „Dit is voor hun verantwoordelijkheid. Het „volk heeft gedaan wat het kon; nog eens „en nog eens zou het tot de koningin van „Engeland willen gaan; want het volk ge„looft zoo zeker als de zon schijnt, dat, „indien Zij, de koningin van Engeland en „het Engelsche volk wisten, dat hier een „volk verdrukt werd, zij het nooit zouden „gedoogen. Engeland is overal een bes„chermer der vrijheid geweest en zou ook „onze vrijheid, die verdrukt wordt, bescher„men, maar de ambtenaren van Hare Majesteit, die de noodzakelijkheid der annexatie „blijven verdedigen, bedekken de waarheid „en smoren onze stemmen. Wij kunnen „dus niet meer tot Engeland spreken. Er „is niemand die ons antwoordt”.

Deze proclamatie werd gevolgd door een aantal besluiten, waarvan wij hier alleen de laatste zullen mededeelen. In plechtige stilte hadden de duizenden verzamelde Boeren naar de voorlezing er van door den heer Bok geluisterd. En met zijn zware basstem sprak hij ten slotte, omringd door de Hoofdmannen, met bijzondere intonatie:

„en eindelijk:

„Het volk verklaart, dat het met Gods hulp verlangt een krachtige regeering, eerbiediging van de wet, ontwikkeling en vooruitgang van het land en dat het belooft man voor man daartoe te zullen meewerken en de op te treden regeering te zullen verdedigen tot den dood toe.
„Zoo waarlijk helpe ons God Almachtig!”

Daarop ontblootten allen het hoofd en van rij tot rij, steeds verder naar achteren uit de dicht opeengepakte schare klonk het: „Zoo waarlijk helpe ons God Almachtig!”

Twaalf maanden daarna in December 1880 zouden deze besluiten echter eerst worden uitgevoerd. Zij werden ter kennis van den Hoogen Commissaris gebracht doch sir Wolseley antwoordde op deze oorlogsverklaring met de gevangenneming van de twee ondertekenaren, den voorzitter M. W. Pretorius en den secretaris W. E. Bok, die evenwel korten tijd later weer in vrijheid werden gesteld, hetgeen waarschijnlijk te danken was aan Gladstone, die na den val van het Tory-kabinet Beaconsfield aan het hoofd van het Engelsche ministerie kwam te staan.

Inmiddels waren Kruger, Joubert en dr. Jorissen naar de Kaapkolonie afgevaardigd om de Kaapsche Afrikaanders over te halen een voorstel van sir Bartle Frère, strekkende om door de Kaapkolonie een conferentie van de Zuid-Afrikaansche Staten te doen beleggen, waarin de grondslagen der vast te stellen confederatie dier staten zouden worden gelegd, tegen te werken en te doen vallen op grond van het onrecht Transvaal aangedaan. En dit gelukte ook daar men in de Kaapkolonie warme sympathie vond bij de Afrikaanders, welke in het parlement inderdaad de verwerping van het voorstel bewerkten. Dit bracht den val van Bartle Frère wiens credit toch reeds lang geschokt was, mee. Maar alvorens te vertrekken, bracht hij er nog het zijne toe bij, om den oorlog met

Transvaal onvermijdelijk te maken door Gladstone, die feitelijk tegen de annexatie was, te misleiden.

Nu het voorstel tot de conferentie was gevallen, deed ongerustheid over den loop van zaken in Transvaal de Kaapsche vrienden den Boeren vragen: Wat nu? En Joubert, Jorissen, en Kruger antwoordden: Vernietiging der annexatie is de eenige uitweg, of anders oorlog! Doch eindelijk kwam men tot dit resultaat, dat de commissie (Kruger, Joubert, Jorissen) op haar woord van eer als eerlijke mannen er voor instond dat het volk der Republiek zich zou laten vinden voor een confederatie, als de annexatie vernietigd werd, al was het maar voor 24 uur.

Men gaf elkaar de hand en de Kaapsche ministers beloofden dit onderhoud naar Engeland te seinen en twijfelden niet of men zou in Engeland gunstig gestemd zijn om de Transvalers op die wijze tegemoet te komen.

Wat schreef nu echter Bartle Frère aan Gladstone? Dat de toekomst der confederatie beter dan ooit was verzekerd, dat weliswaar de opruiende taal van Kruger, Joubert en Jorissen veel kwaad had gedaan, maar dat deze heeren, verschrikt door de gevolgen van hun slecht beleid, bij zijn ministers waren gekomen met het onderdanig verzoek het gebeurde ongedaan te maken; zij waren bang geworden voor hun populariteit onder hun eigen volk, dat zooals hij uit goede bron wist, gunstig voor de confederatie gestemd was.

Daardoor werd natuurlijk elk nader overleg met de Kaapsche ministers afgebroken en zoo tevens met de Engelsche regeering.

De feitelijke aanleiding tot den oorlog gaf echter een zekere Bezuidenhout te Potchefstroom. Een aantal burgers van Potchefstroom had zich eenigen tijd te voren naar den landdrost begeven en hem verklaard, dat zij bereid waren de van hen gevorderde belasting te voldoen, maar onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat op de quitantiën duidelijk vermeld zou worden, dat de gelden betaald werden „onder protest” en dat de landdrost die gelden in verzekerde bewaring zou houden om later aan hen, of aan het gouvernement dat zij als wettig geconstitueerd zouden erkennen, te worden terugbetaald. Dit werd door den landdrost geweigerd en eenige dagen later werd genoemde Bezuidenhout gedagvaard ter betaling van £ 27 achterstallige belasting.

Kleine waterval.

Krokodil-rivier.

Bezuidenhout verklaarde zich daartoe bereid, doch alleen onder protest, waarop de landdrost zijn wagen in beslag liet nemen om hem te executeeren.

Op den dag der verkooping verjoeg evenwel een sterke gewapende Boerenmacht onder P. Cronjé de Engelsche ambtenaren en voerde den wagen in triomf weg. De Engelsche regeering eischte daarop de uitlevering van Cronjé, Bezuidenhout en anderen, die zich schuldig hadden gemaakt aan verzet.

In het besef dat of het volk de zaak Bezuidenhout-Cronjé als de zijne moest beschouwen en ook handhaven of dat men zich voor goed had te onderwerpen, riep Kruger tegen den 13en December 1880 weder een groote volksvergadering te Paardekraal bijeen en deze, bestaande uit 10,000 gewapende, strijdbare Boeren, besloot nu den beslissenden strijd te wagen.

In deze vergadering werd een driemanschap, Paul Kruger, M. W. Pretorius en P. J. Joubert gekozen, dat het bestuur des lands zou uitvoeren. Daarna werd een proclamatie vastgesteld, waarbij aan het volk en aan ieder wien het verder aanging, bekend zou worden gemaakt, dat de regeering der Z. Afrikaansche Republiek hare functiën — sedert 1877 geschorst — had hervat. Verder werd besloten, deze proclamatie te Potchefstroom te laten drukken en dat, zoo noodig, een gewapende patrouille den drukker zou beschermen tegen belemmering in zijn werk.

Men trok vervolgens, op voorstel van dr. Jorissen, naar Heidelberg om van daar uit als hoofdkwartier tegen den vijand te ageren. Nog nauwelijks — 16 December — was men daar aangekomen of er kwam bericht, dat een patrouille Boeren bij Potchefstroom door de Engelschen was aangevallen en daarmee was de oorlog uitgebroken.

Door dezen oorlog, waarin de Boeren hun moed en volharding toonden en zich als onovertrefbare scherpschutters deden kennen, verwierven zij zich onverwelkbare lauweren en de sympathie van heel de wereld. De Transvaal, waarvan men buiten Engeland en Nederland nauwelijks het bestaan kende, trad nu op eenmaal tengevolge van den ontembaren drang tot vrijheid en de dapperheid zijner bewoners, weder in de rij der Staten, waaruit Engeland hem op zoo onrechtvaardige wijze gestooten had.

De voornaamste wapenfeiten uit dezen strijd tegen den overmachtigen, overmoedi-

gen en ten slotte glansrijk overwonnen vijand brengen wij hier nog eens kortelijk in herinnering. De voornaamste bron waaruit wij daarvoor putten is het uitnemende werk van ds. F. Lion Cachet: *De worstelstrijd der Transvalers*.

De eerste overwinning behaalden de Boeren te Potchefstroom. Zooals boven is meege-deeld had men besloten, de proclamatie daar te laten drukken en werd commandant Cronjé met een commando van een goede honderd man naar Potchefstroom gezonden, die zich voor de werkplaats van den drukker posteerden, opdat deze het werk ongestoord kon uitvoeren. Dit geschiedde den 15^{en} December 1880. Dien dag en den volgenden nacht werden zij niet door de Engelschen lastig gevallen, doch des anderen daags, 16 December, had een patrouille Boeren van vijf man onder commando van commandant Robberts zich dichter bij het kamp der Engelschen gewaagd, dan de proclamatie van Lanyon, den Engelschen gouverneur van Transvaal, die de Boeren als rebellen beschouwde, gedoogde. De commandant van het garnizoen van Potchefstroom, Winsloe, zond de overtreeders daarop een vijf en twintigtal ruiters na en zonder andere waarschuwing dan een schot in de lucht, vuurden de Engelschen op de patrouille Boeren en wonden Robberts aan den arm. De Boeren gaven daarop hun paarden de sporen en brachten zich zelf, voor de overmacht wijkend, in veiligheid. De Engelschen, die reeds hoonend gelachen hadden om de lafheid der Boeren, die bij het eerste schot op de vlucht waren gegaan, zouden weldra vernemen dat zij in hen hun meesters vonden. Het fort waarin de Engelsche bezetting zich had teruggetrokken werd nu weldra door Cronjé en de zijnen aangevallen en na een tweedaagschen hevigen strijd moest Winsloe de witte vlag hijschen en tegenover de verachte oproerlingen capituleeren. De bezetting, die een officier en verscheiden minderen aan dooden had, werd gevangen genomen en een paar honderd geweren alsmede een groote hoeveelheid ammunitie die de Boeren opperbest konden gebruiken werden buit gemaakt.

Deze eerste overwinning was voor het geheele Volk van onschatbare waarde. Niet alleen hadden de Engelschen het drukken der proclamatie niet kunnen verhinderen, maar Potchefstroom zelf was uit hun macht verlost. De schampere voorspelling dat de Boeren voor het eerste kanonschot uit het

fort op de vlucht zouden gaan, was gelogenstraft en tusschen de bommen en kogels door hadden zij de positie van den vijand vermeerderd, ten koste van slechts één doode.

De tweede overwinning werd kort daarna te Bronkhorstspuit bevochten. Teneinde de Boeren met succes te bestrijden had de opperbevelhebber der Engelsche troepen in Transvaal last gegeven de beschikbare krijgsmacht zooveel mogelijk te concentreeren. Om dit te beletten en vooral ook om te verhinderen dat een sterke afdeeling van het 94^e regiment, die zich op marsch bevond van Lijdenburg naar Pretoria, zich met de hoofdmacht vereenigde, werd aan commandant Frans Joubert met ongeveer 300 Boeren onder zijn bevel, door den commandant-generaal opgedragen zich in de richting van Pretoria te begeven.

De Engelsche troepen, 250 man en 9 officieren sterk, onder bevel van kolonel Anstruther werden door Kaffers gewaarschuwd dat de Boeren hun den pas zouden afsnijden. Het denkbeeld alleen echter dat een Boeren strijdmacht het in het hoofd kon krijgen geregeld Britsche troepen in het open veld aan te vallen, werd door Anstruther als al te dwaas verworpen. Dat zou hij echter anders gewaar worden. Frans Joubert, die zijn manschappen achter een heuvel verborgen had, liet de Engelschen tot op 300 pas naderen en zond toen een parlementair tot Anstruther met een schrijven van den commandant-generaal Piet Joubert. Daarin stond vermeld, dat, hoewel de oorlog nog niet officieel was uitgebarsten, intusschen geen voorwaartsche beweging der Engelsche troepen kon worden toegelaten. Elke verdere beweging zou daarom als een oorlogsdaad worden aangemerkt. Het eenige passende antwoord dat een officier daarop geven kon, gaf Anstruther nl.: „Ik heb order om naar Pretoria te gaan en ga dus naar Pretoria, doe wat gij wilt”

Weinige minuten later waren de Boeren met de Engelschen in een doodelijken strijd gewikkeld. Frans Joubert liet zijn mannen op een korten draf te paard, den vijand naderen tot op een afstand van 200 schreden en daarna met achterlating van de paarden, al schietende storm loopen. De Engelschen verdedigden zich dapper, maar konden het doodelijke vuur der Boeren niet weerstaan. Binnen tien minuten nadat het eerste schot gevallen was, hadden de Boeren de overwinning behaald. Zij hadden slechts 2 doo-

den en 5 gewonden, terwijl van de Engelschen 3 officieren en 62 man sneuvelde, en een honderdtal gewond werden. Acht en twintig wagens met ammunitie en krijgsbehoefden, alsmede een aantal geweren vielen den Boeren daarbij in handen.

Uit dit gevecht en uit dat te Potchefstroom bleek ten duidelijkste, dat de Transvalers evenmin vreesden de Engelsche troepen in het open veld aan te tasten als hen onder bommen en granaten uit versterkte plaatsen te verdrijven. Van lafheid zou voortaan geen enkel Engelschman de Boeren meer beschuldigen. Het geheele gedrag van de Boeren was trouwens voorbeeldig, hetgeen kolonel Anstruther, die een paar dagen later aan zijn bekomen wonden overleed, erkende door op zijn sterfbed aan Frans Joubert zijn wapenkistje met wapens als belooning voor de edele wijze waarop hij gestreden en voor de gewonde Engelschen had gezorgd, te vereeren. Een feit, dat op een slagveld zeker zelden zal zijn voorgekomen!

In het nummer van 4 Februari 1881 van *Die Afrikaanse Patriot* komt een gedicht voor, waarin de overwinning bij Bronkhorstspuit verheerlijkt wordt en dat wij hier, daartoe door een der inzenders in dit album welwillend in staat gesteld, laten volgen.

Het is kenschetsend voor de stemming, die er onder de Boeren omtrent de Engelschen heerschte.

Die Slag by Bronkers Spruit 20 December 1880.

WAARHEID.

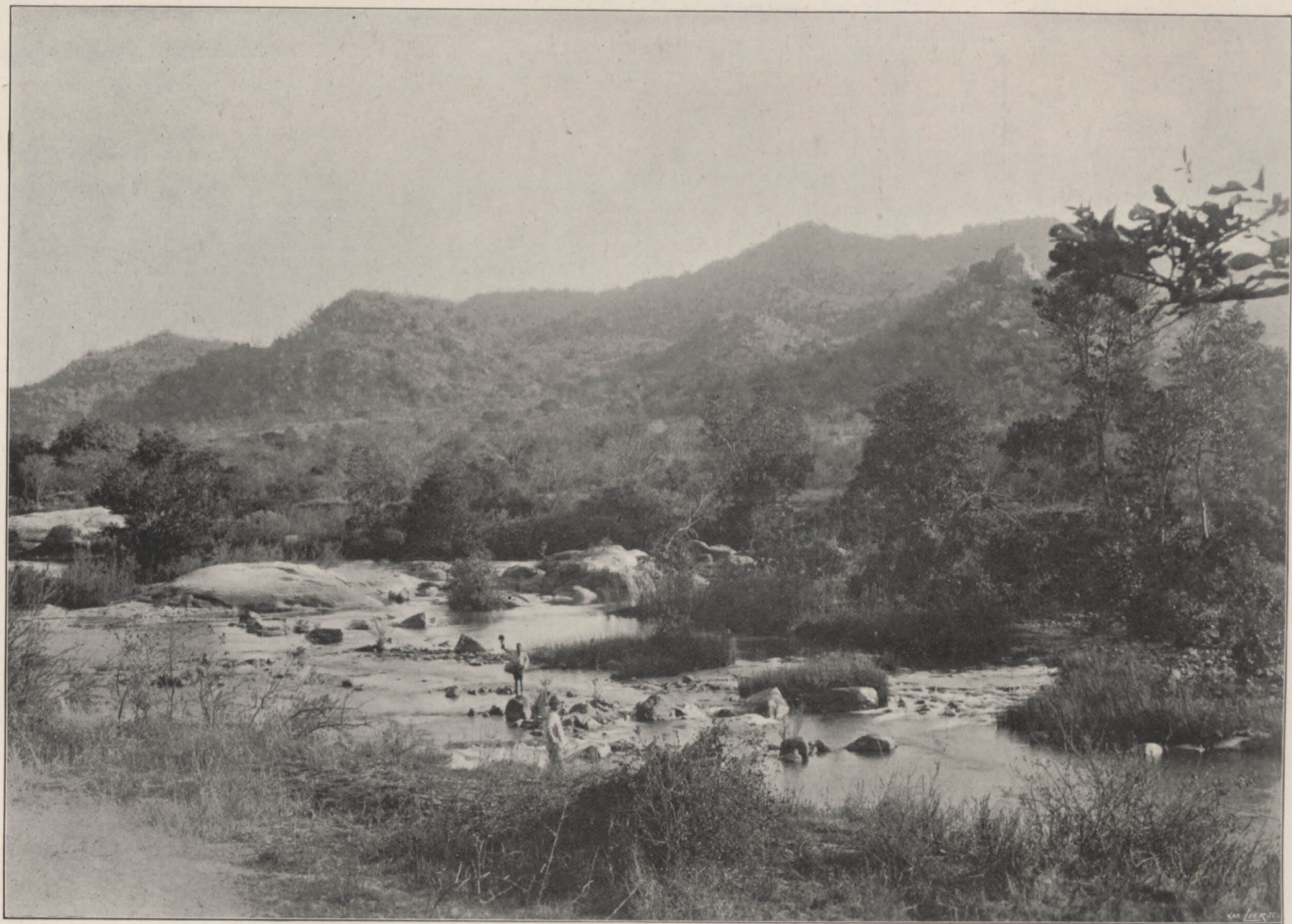
Geen volk op aard — *in eige oog* —
So dapper as die Brit;
Dis daarom — seg hy — dat hy ook
So menig land besit.

Regverdigheid is steeds syn leus,
Geen brawer man op aard;
Hy is in *syn* geskiedenisboek
Ver heldendeugd vermaard.

Ver *oureg* het hy nooit gestry,
Daar is niê van te praat;
En kryg hy ooit die nederlaag,
Dan was dit met *verraad*.

Aan de Kreek.

Krokodil-rivier.

Met dynamiet en grof geskut,
Bom, vuurpyl-battery,
Met *gattling-guns* en Swasies hulp
Daarmee weet hy te stry.

Als hy met overmag van volk,
En al die oorlogstuig,
Met swakke nasies oorlog maak,
Dan: uitroei, sterf of buig!

As hy in welversterkte forts,
En agter skanse leg,
Dan is die Brit verbasend sterk,
Wee dan wie met hom veg!

Maar bring hom op die vlakke veld,
En geef hom net syn roer,
Dan stuif syn mag uiteen soos kaf,
Ver die veragte boer:

Dit het ons weer op nuw gesien,
Denk maar aan Bronkersspruit,
Daar het 'n handvol „lafaard Boers”
Syn overmoed gestuit.

II.

Dingaansdag ¹⁾ was verbygegaan,
Die vryheidsvlag geplant,
Die Republiek in eer hersteld,
En vreugd vervuld die land.

Die Brit, van waan en hoogmoed dol,
Die geef die eerste vuur;
En stort die eerste onskuldig bloed,
Helaas! dit kos hom duur.

Genoeg geterg, te lank vertrap,
Tot barstens ingetoom,
Een enkele kreet deurgalm die lug,
Toen burgerbloed daar stroom!

Drie honderd Britte uit Lydenburg,
Met wagens, kruid en kos,
Trek na Pretoria op tot hulp,
Om Lanyon te verlos.

Kaptein Joubert ontvang 'n brief,
Dat hy die mag moet keer;
En as hul dit nie goedsikks wil,
Dan moet hy hul dit leer.

1) Verjaardag van de overwinning der Boeren op den Zoeloe-koning Dingaan 16 Dec. 1839.

Met honderd vyftig dapper mans, *)
Wag hy die vyand op;
Op 20 van Decembermaand,
— 'T was één uur op die kop, —

Ontmoet hy hul by Bronkersspruit,
Met vaandel en trompet —
Hy seg dat hul nie vort kan gaan,
Dat hy dit moet belet.

Verbaas hoe dat 'n handvol *boers*
Hul so wat durf te seg,
Trek hul maar met veragting vort
En maak hul klaar tot veg.

III.

„Ons order, broeders! moet volbrag,
„Hul mag nie verder gaan;
„Wees dapper en vertrouw op God,
„Die an ons sy sal staan.

„Denk, hoe die Heer in vroeger tyd
„Syn volk op hul gebed,
„In doodsgevaar het bygestaan
„En uit die nood gered.

„Hiskia, David, Josafat,
„Denk aan die Makkabeen,
„An Gideon—an ons eigen volk...
„En die nog vrees—gaat heen.

„Wie bang is, vlug;”... En met die woord,
„Kyk hy syn manskap rond.
„Ons wil verwin of met jou sterf!”
Roep almal uit een mond.

„Het sy so... Heer! ons saak is reg,”
Seg dappre Frans Joubert.
„Jaag storm tot honderd vyftig tree,
„Want ons is nog te ver.”

Hul jaag, spring af, en open vuur,
Die kogels mis geen skoot;
En menig vyand byt die stof,
Hetsy verwond of dood.

Hul skiet terug, met laag op laag;
Maar alles ver te hoog. —
Wie siet hier nie Gods vaderhand,
En Syn alwakend oog?

Net *Keiser* — wie kan hom vergeet?
Syn naam, onthou hom goed —
Het in syn moed te veel gewaag,
Betaal dit met syn bloed.

*) Ds Lion Cachet stelt het aantal op 300.

Hy spreek syn makkers sterwend aan;
 „O, treur nie om myn lot,
 „Ik weet dat myn Verlosser leef!
 „Hou moed, vertrou op God!”

En nog 'n paar word swaar gewond,
 Kotze sterf kort daarna . . .
 Begraaf die dappre helde saam.
 God skenk hul siel gena!

Rig daar ver hul by Bronkersspruit
 'n Graftuil an een kant;
 Vermeld dat hul gesneuel is:
Ver God en Vaderland!

IV.

Intusse skiet die vyand nog,
 Maar swakker keer op keer,
 Syn range is gedug gedun,
 Gedurig val daar meer.

„Gooi op jul keps!” roep Anstruther,
 Die Britse kolonel,
 „Want anders kom daar niemand uit,
 „Wat iets kan navertel.”

Hul swaai hul doeke in die lug,
 En gooi hul keppies op;
 En smeek en skree: „Ons geef ons o'er,
 Skiet, skiet nie meer—stop, stop!”

Transvaalse helde hoor die kreet,
 En het die vuur gestaak;
 Want hul veg net alleen ver *reg*,
 En laat aan God die wraak.

* * * * *

Gaat telegraaf nou o'er die see;
 Van moord en van verraad, —
 Belaster die Transvaalse Boer
 En vloek syn heldedaad.

Vertel van deurslag, van moeras,
 Van boome en van bos,
 En van 'n groote oewermag
 Ja lieg mar vas en los.

Skree luid om wraak, verwens die boer;
 Die vloeke deur hom niet,
 Die waarheid sal jul agterhaal,
 Tot skande 'n tot verdriet.

Jul eige nasie sal tot spyt,
 Die lastertaal weerspreek:
 En daarmee is 'n heldevolk
 Genoegzaam ook gewreek.

V.

Vraag Anstruther as hy nog leef,
 Wat of hy het geseg,
 Toen met vyf kogels neergeveld,
 Hy op die slagveld leg.

Vraag hoe die brief van waarskuwing
 Was op syn borst gespreid;
 En hoe hy roep om Frans Joubert
 En wat hy het geseid.

„Ons kan, ons kan geen sege he!”
 So roep die ware held —
 „Jul saak is reg, en onse nie,
 „Daarom is ons geveld.

„Geef my jou hand, jou hand, Joubert!
 „Daar, neem myn wapens an; —
 „Ik geef dit, met 'n krygsmans eer,
 „An so 'n dappere man!”

Vraag die soldate wat nog leef,
 Hoe water is gehaal;
 Hoe die gewonde is verpleeg,
 En stuit jul lastertaal.

Vraag, hoe hul naar Pretoria
 Is saggies weggevoer;
 En hul sal praat van *Moed en Trouw*
 Van die Transvaalse boer.

VI.

Gaat, meld an Frère en Lanyon nou,
 An Shepstone en Carnaaf,
 Hoe hul onsal'ge politiek
 Veul duisend grafte graaf.

Roep Zulu- en Basutoland,
 En Sekoekoen ook op;
 En al die snood vergote bloed
 Daal neer — op wie syn kop?

Die bloed ook in Transvaal gestort,
 Van Boer en Engelsman,
 Die trane wyd en syd geskrei, —
 Wie is daar oorsaak van?

Een Vrijwilligerscorps van Spoorweg-ambtenaren van Waterval-Boven.

Ambtenaren der Z. A. Spoorweg-Maatschappij op een uitstapje.

Met leugens is die Britse volk,
 Nou lank genoeg bedrieg;
 Nou kom die waarheid an die dag,
 Hoe snood daar is gelieg.

Die Engelse soldaat, helaas!
 Hy, hy kan nie daarvoor;
 Om leugen en om lastertaal
 Word honderde vermoor.

Mog God hul siel genadig wees!
 Daar hul onvoorbereid,
 Geslingerd in 'n oogenblik
 Word in die eeuwigheid.

En wie ooit die Transvaalse boer
 Durf noeme 'n *rebel*,
 Die spreek 'n vuige lastertaal,
 Beswadder van die hel.

'n Vryheidsman is geen rebel,
 Die ver syn land en goed,
 Stort in 'n ongelyke kans
 Syn laatste druppel bloed.

* * * * *

Bid om die vrede van Transvaal!
 Smeek God om syn gena.
 Want vrede daar, is vrede hier —
 Deur gans Suid Afrika.

OOM JAN.

Hoewel de Boeren zoals van zelf spreekt, er naar haakten om de Engelsche troepen uit elke stad, die zij bezet hadden, te verjagen, moesten zij wegens hun geringe strijdmacht, een andere taktiek volgen. Om te beletten dat de Engelschen zich vereenigden, bleef er niets anders over dan den vijand in zijn sterkten te belegeren en zodoende te trachten hem door uithongeren tot overgave te dwingen. Met dat doel bleef Cronjé met 400 man te Potchefstroom; Erasmus en Pretorius sloegen met 1000 man het beleg voor Pretoria, terwijl de commandanten P. Steyn met 200 Boeren Lijdenburg, A. Eloff met gelijke macht Rustenburg, P. Minnaar met 250 man Standerton en een andere troep van 200 man Wakkerstroom bezetten; 300 Boeren onder A. Koch kregen Christiania op de westelijke grens te bewaken en ruim 50 man onder commandant Viljoen Utrecht en 250 man onder commandant Malan Heidelberg, den

zetel der Transvaalsche regeering. Er bleven toen nog slechts een 2000 Boeren over om de bergpassen over het Drakengebergte op de grens van Natal te bewaken, waar de vijand zijn strijdkrachten verzamelde, ten einde Transvaal binnen te rukken. Had de vijand die „poorten” in zijn macht, dan was het menschelijker wijze gesproken met de Republiek gedaan, want dan zou hij met zijn artillerie de wijde vlakte die zich van Drakenberg tot aan Pretoria uitstrekt, kunnen beheerschen. Op het oogenblik had generaal Colley, de commandant der Engelsche troepen 1400 man te zijner beschikking, welke echter spoedig tot 14000 konden zijn aangegroeid, daar uit Indië en Engeland versterking in aantocht was. En tegenover die macht konden de Boeren slechts 1500 à 2000 man stellen.

Het punt waar de Engelschen zouden trachten door te dringen, was de Langnekpas, 25 mijlen van Newcastle in Natal, in het midden van een halven cirkel van heuvelen, 6000 voet boven de oppervlakte der zee gelegen, en ten Westen eindigende in een trotschen platgekruiden berg, de Amajuba, met steile bergwanden en diepe met struikgewas begroeide kloven. De weg van Newcastle over Langnek loopt langs de Amajuba en is aan beide zijden door steile randen ingesloten. Op een punt waar deze weg zich vereenigt met de andere paden, die uit Natal en den Vrijstaat naar Transvaal leiden, besloot generaal Joubert zijn hoofdkwartier te vestigen en van daar den vijand het binnendringen in Transvaal te beletten.

Generaal Colley, het gewicht van deze stelling inziende, welke de Engelschen verzuimd hadden te bezetten, besloot onmiddellijk de Boeren daaruit te verdrijven. De Langnek *) was echter een te ongelegen stelling om op den duur door een groote macht bezet te worden, waarom Joubert zijn legerkamp op eenige mijlen afstands van Langnek had opgeslagen, doch op en nabij den Nek waren sterke wachten geplaatst te zamen 80 man, die dus den toegang tot Transvaal tegen 1400 Engelschen te verdedigen hadden. En met bewonderenswaardigen moed wist dit handjevol dapperen den trotschen Brit tot den aftocht te dwingen.

*) Eigenlijk Laing's-Nek, naar den eigenaar eener plaats juist onder den Nek doch algemeen Langnek genoemd. Onder Nek wordt verstaan een platte buiging in een bergrand, gewoonlijk tusschen twee „koppen” of bergtoppen. F. LION CACHET. *Worstelstrijd*.

Den 20^{en} Januari 1881, des morgens te half tien, begonnen de Engelschen de stelling der Boeren te beschieten en na een 30-tal bommen en een aantal vuurpijlen op en achter den Nek geworpen te hebben, begon de storm. Tegenover het artillerievuur waren de Boeren bij gebrek aan geschut, machteloos, doch toen de bestormers binnen het bereik der geweren kwamen, vonden zij in iederen Boer, jong of oud, hun man. De Engelsche cavalerie maakte een charge, zij werd echter door de Boeren teruggeslagen. Onder luid hoera liep intusschen het 58^e regiment storm en voor een oogenblik scheen het of de Boeren, op de punt van de bajonet tot wijken zouden worden gebracht. Maar man tegen man strijdende, vielen de Engelsche soldaten voor de juiste schoten der Boeren als korenhalmen voor de zeis en ook deze aanval werd afgeslagen. Om half elf in den morgen was de strijd beslist en hadden de Boeren hun positie op den Nek gehandhaafd. Van de 80 dapperen waren er echter 14 gesneuveld en 30 gewond. Van de Engelschen sneuvelden daarentegen 7 officieren en 76 man, terwijl er een goede honderd gewond werden.

Waren de tot nu toe behaalde overwinningen der Boeren schitterend, het bestormen van den Amajubaberg zou de kroon op het werk zetten, hun onverwelkbare lauweren doen oogsten en tevens den oorlog beëindigen.

Generaal Pomeroy Colley, verstoord over zijn échec bij Langnek en brandend van verlangen om zijn roem te herstellen, dacht door een kloeke daad dit doel te bereiken. Wel had hij met den pas uit Engeland aangekomen generaal Evelijn Wood afgesproken den aanval niet te hernieuwen vóór er versterkingen waren aangekomen, doch zijn krijgsmansroem was er mee gemoeid en toen generaal Wood den 23 Februari 1881 naar Pieter Maritzburg was vertrokken om de daar aanwezige troepen naar het oorlogsterrein te voeren, dacht Colley zijn slag te slaan. Zijn doel was den Amajubaberg (Spitskop) te bezetten want, kon hij dit gewichtig punt bemachtigen en houden, dan lag Jouberts kamp in ieder opzicht aan zijn voeten en was zijn eigen roem als strategist en onverschrokken krijgsman, gehandhaafd. De Spitskop werd door de Boeren in den laatsten tijd niet meer zoo scherp bewaakt en slaagde Colley, dan kon hij met een enkelen coup de guerre aan den oorlog een eind

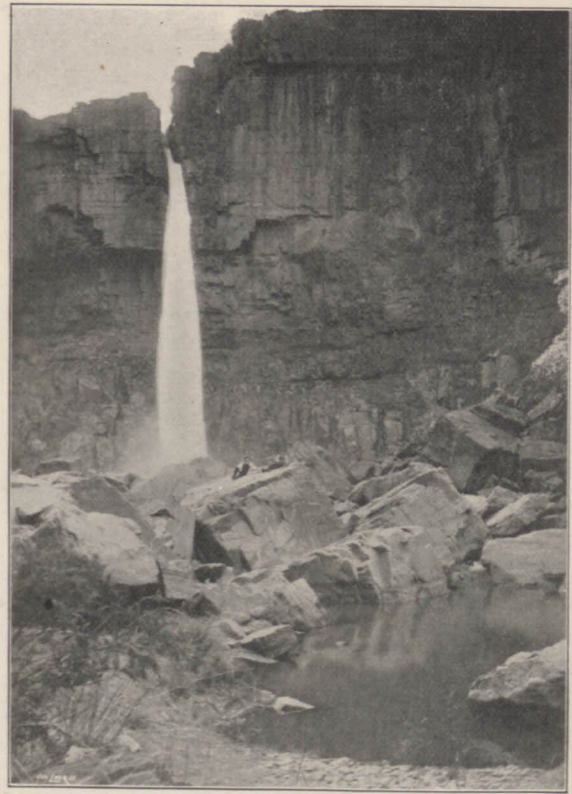
maken. En dit moest onverwijld geschieden vóór Wood terug kwam en eer er een wapenstilstand gesloten werd, waartoe reeds onderhandelingen gaande waren. Inderdaad wist Colley, door de duisternis des nachts beschermd, den berg te bezetten. Tegen de bevelen van Colley in werd des morgens direct door de voorposten op het Boerenkamp gevuurd... en alles kwam als door een tooverslag in beweging. Zullen de Boeren op de vlucht slaan of het bijna onmogelijke, den berg bestormen, doen? Er moest met snelheid gehandeld worden. Nog wist men niet of de Engelschen op den Kop van grof geschut voorzien waren; in dat geval was de positie van de Boerenlagers aan den Langnek onhoudbaar en zou de strijd dáár moeten worden opgegeven. Tot elken prijs moest echter een poging gewaagd worden om den Kop te hernemen.

„Daar zijn de Engelschen op den Kop”, riep Joubert een handvol Boeren in zijn nabijheid toe, „en jullie moet hen daar nou afhaken.” Daar de andere positiën niet verzwakt mochten worden waren er slechts weinig mannen voor de moeilijke en gevaarlijke taak om de Engelschen uit hun bijna onneembare positie te verdrijven, beschikbaar.

Deze kleine macht uit ongeveer 70 man bestaande, verdeelde zich nu in drie partijen, ieder onder hun eigen aanvoerder, Ferreira, Tichard en Malan, die den berg onder het vuur des vijands van drie zijden beklommen. Het terrein was den Boeren in zooverre gunstig, dat zij bij het stormloopen op onderscheidene punten door overhangende rotsranden tegen het vuur der vijanden, ongeveer 700 man sterk, gedekt werden. Daarentegen werden de Engelschen, zoodra zij het hoofd maar even buiten de door hen inderhaast opgeworpen borstweringen staken, door de nooit missende kogels der Boeren getroffen. Overigens kostte het bijna bovenmenselijke inspanning om den platten top van den Amajuba te bereiken, waar de Engelsche soldaten hen afwachtten met gevelde bajonet en een allerhevigst vuur op hen openden. Vast beraden drongen de Boeren echter voorwaarts en daar elk hunner schoten doel trof, begonnen de Engelschen te wijken. Wel boden velen door hun officieren daartoe aangespoord nog moedig weerstand, doch de strijd was beslist van het oogenblik af dat de Boeren zich voor de borstweringen der Engelschen vertoonden en... terwijl de laatste afdeeling

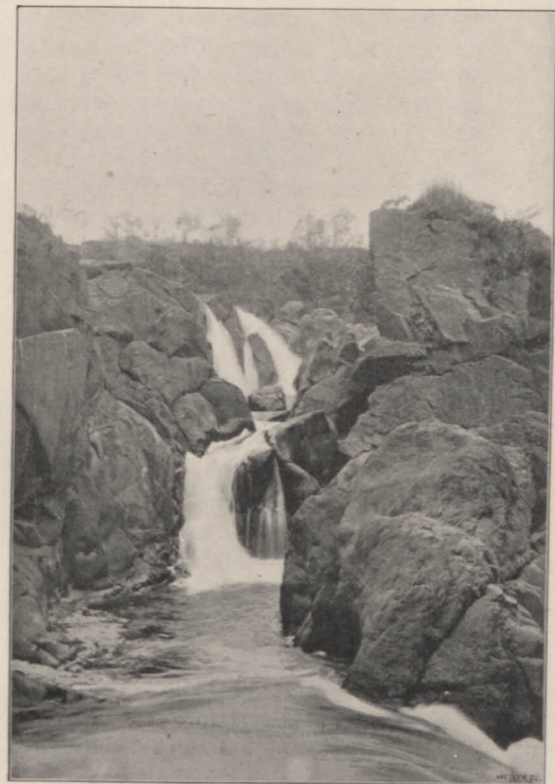
Waterval van de Krokodilrivier.

Elands waterval.

Waterval van de Krokodilrivier.

Waterval bij de Nelspruit.

der Boeren het plateau bereikte, sloegen de Engelschen in de grootste wanorde op de vlucht. Generaal Colley zelf sneuvelde en met hem 4 officieren en 86 man, terwijl 8 officieren en 125 minderen gewond werden. En de verliezen der Boeren? Zij hadden slechts één doode en 5 gewonden.

Dit wapenfeit is eenig in de geschiedenis en vervulde heel de wereld met bewondering voor de dappere Boeren.

Op den avond van dezen gedenkwaardigen dag, schreef Joubert aan den vice-president Paul Kruger: „Boven en buiten verwachting hielp ons de Heere en elk onzer schrijft het aan de wonderlijke redding en hulp van een allesbesturenden en machtigen God toe. Onze mannen beklommen den berg met moed en kracht, die alle verstand te boven gaat. De troepen onder aanvoering van generaal Colley zelven, wilden de positie niet opgeven; zij vochten als ware helden. Maar onze God, die ons de overwinning gaf en ons bewaarde, deed zoo een heerlijke daad, die alle wonderen van moed en beleid te boven gaat. Het allerwonderlijkste voor ons is, dat er aan onzen kant slechts één doode en voor zoover ik te weten kan komen, slechts een zwaar en vier licht gewonden zijn.”

Ja, verwonderlijk is dit zeker wel, al moet in aanmerking worden genomen, dat de Boeren zich dikwijls achter „Kopjes” konden dekken; niettemin zal dit wapenfeit ten eeuwigden dage met gulden letteren in de geschiedrollen der Boeren geboekstaafd blijven.

En met dit feit was tevens de oorlog beslist.

Den 23 Maart 1881 werd de vrede gesloten en de annexatie door Engeland nietig verklaard, terwijl de Engelsche regeering aan Transvaal het recht toekende, „op volkomen eigen gouvernement, onderworpen echter aan suzeraine rechten, door den Engelschen suzerain uit te oefenen”.

Deze suzeraine rechten werden in de conventie van 3 Augustus 1881 nader omschreven en kenden den suzerain een grooten invloed ook op de binnenlandsche aangelegenheden van Transvaal toe. In 1884 werd echter deze conventie, nadat de Engelsche regeering had ingezien dat zij voor Transvaal veel onbillijkheden bevatte, door een andere vervangen, waarin het woord »suzerein” niet meer voorkomt, maar waarbij Engeland enkel het recht behoudt, contrôle uit te oefenen op de door Transvaal met andere mogend-

heden — behalve den Oranje Vrijstaat — te sluiten verdragen. Wel is in deze conventie niet uitdrukkelijk vermeld, dat de „suzereiniteit” van Engeland vervallen is, maar uit de correspondentie der Transvaalsche deputatie van 1884 met lord Derby, den toenmaligen minister van Koloniën, blijkt duidelijk, dat de Engelsche regeering wel degelijk de suzeriniteit heeft opgeheven.

Op deze min positieve omschrijving grondt zich dan ook waarschijnlijk de meening van vele auteurs, dat Transvaal een vazalstaat van Engeland is en die van Chamberlain, dat hij nog steeds het recht heeft zich met de binnenlandsche aangelegenheden der Z.-A. Republiek te bemoeien; een recht dat de Transvaalsche regeering hem in haar Ultimatum van 9 dezer nog eens nadrukkelijk ontzegt. Intusschen mag men het betreuren dat deze zaak in 1884 niet duidelijker is geformuleerd, want daaraan is het voor een groot deel, zoo niet geheel te wijten, dat thans de oorlog wederom tusschen beide landen is uitgebroken.

De hoop der Boeren, dat zij, na het sluiten van den vrede door de Engelschen in het rustige bezit van hun met de wapens heroverd gebied zouden worden gelaten, werd niet verwezenlijkt. Herhaaldelijk kwamen zij wederom in conflict met Engeland, en in 1895 wist Cecil Rhodes het bijna zoover te brengen, dat Hr. Ms. regeering aan de Transvaal den oorlog verklaarde wegens een economischen maatregel, de sluiting der „driften” (doorwaadbare plaatsen) in de Vaalrivier en ware de „raid” van dr. Jameson, als lasthebber van dien zelfden Cecil Rhodes, den „Napoleon” van Zuid-Afrika, niet tijdig door de waakzaamheid der Boeren gestuit, misschien zou dan reeds de strijd opnieuw zijn ontbrand.

Doch de gouddorst der Engelschen zou den oorlog slechts enkele jaren daarna doen uitbarsten; thans staan wij aan den vooravond van de bloedige worsteling der Boeren met hun ervvijand en thans zal het zijn een worsteling op leven en dood. Want Engeland is vast besloten de Transvaal te vernietigen en daardoor zijn suprematie in Zuid-Afrika voor goed te vestigen. Maar even vast besloten zijn de Boeren om hun land, hun onathankelijkheid, hun vrijheid tot den laatsten bloeddrop te verdedigen. En mochten zij ondergaan — wat God verhoede — met eere zal Transvaal dan uit de

rij der staten verdwijnen, daarvan kan men verzekerd zijn.

Maar waarom ook niet zouden wij op een andere uitkomst mogen hopen? De oorlog van '81 heeft bewezen, dat de Boeren zoowel in het open veld de Engelschen wisten te weerstaan, als zij in staat waren met een handvol manschappen den Langnek-pas tegen een overmachtigen vijand te verdedigen en de bijna onneembare stelling op den Amajubaberg met een even klein aantal mannen aan de tienmaal sterkere Britten te ontrukken.

Ook thans strijden de Boeren voor een rechtvaardige zaak en het geloof in hun

goed recht en hun vertrouwen op God zal hen sterken. Mogen dat geloof en vertrouwen de rots zijn waarop Engelsche aanmatiging en hebzucht schripbreuk lijden.

Moge de zon der vrijheid, — gelijk Paul Kruger in zijn telegram aan de vrienden in Amerika heeft geprofeteerd — oprijzen over Zuid-Afrika!

H. TIEKS KOENING.

Amsterdam, 12 Oct. 1899.

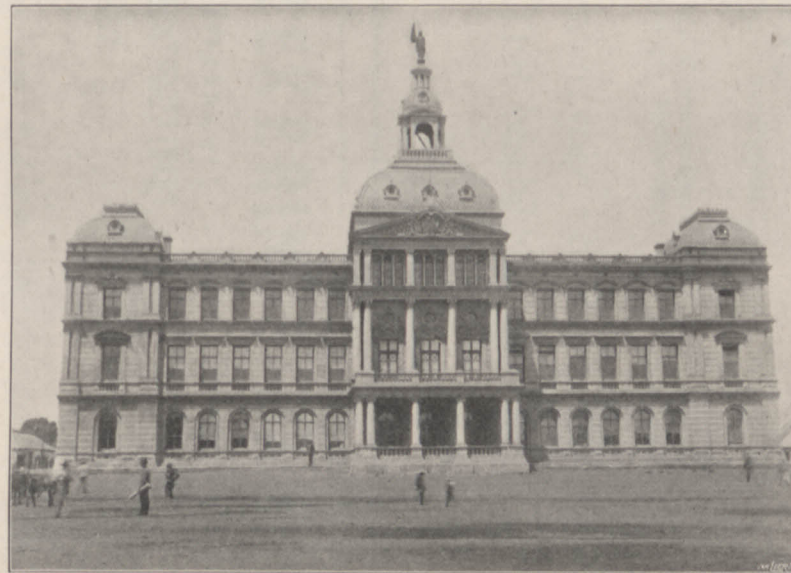

Familie Zwazikaffers.

Waternal bij den Tunnel van binnen gezien.

Gouvernementsgebouw te Pretoria.

*Maatschappij tot Exploitatie van de Victoria-Bron,
Kantoor voor Nederland. Boompjes 40, Rotterdam.*

Door bovenstaande Maatschappij werden voor het Roode Kruis in de Transvaal 100 Kisten VICTORIAWATER beschikbaar gesteld.

NEDERLANDSCHE VERZEKERINGS-BANK te Amsterdam.

HEERENGRACHT 591, bij de UTRECHTSCHESTRAAT.

OPGERICHT 1867.

Levensverzekeringen voor groote en kleine bedragen.

Bezittingen: Ruim Een en een Half Millioen Gulden.

Commissarissen:

- Dr. J. TH. MOUTON, Wethouder der gemeente 's Gravenhage, te 's Gravenhage, *Voorzitter*.
- Jhr. Mr. J. W. M. SCHORER, Vice-President van den Raad van State, Oud-Commissaris der Koningin in Noord-Holland te 's Gravenhage, *Vice-Voorzitter*.
- Mr. A. P. TH. EYSSELL, Raadsheer in den Hoogen Raad der Nederlanden, te 's Gravenhage.
- J. G. DE GROOT JAMIN Jr., te Amsterdam.
- Mr. J. S. Baron van HARINXMA THOE SLOOTEN, Burgemeester van 's Gravenhage, te 's Gravenhage.
- Mr. J. KNOTTENBELT, Advocaat te Rotterdam.
- Mr. J. G. PATYN, Advocaat-Generaal bij den Hoogen Raad der Nederlanden, Oud-Burgemeester van 's Gravenhage, te 's Gravenhage.
- G. VAS VISSER, te Amsterdam.
- Dr. J. D. VAN DER WAALS, Hoogleraar te Amsterdam.

Directeuren:

Mr. J. W. A. IMMINK.

Jhr. C. C. TH. SIX.

Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente,

GEVESTIGD TE AMSTERDAM,
DAMRAK No 74.

JOHAN DE WIT (1625—1672)
Grondlegger der Levensverzekerings-
wetenschap in Nederland.

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 1 November 1880, No. 28.

Volteekend Maatschappelijk Kapitaal	f	1.000.000.—
Verzekerd bedrag ruim	„	94.300.000.—
Ontvangsten in 1898	„	5.542.000.—
Reserven (31 December 1898) ruim	„	15.000.000.—

BIJKANTOREN:

België.
Brussel, Boulevard
Anspach 26.
Opgericht 16 Oct. 1881.

Nederlandsch
Oost-Indië.
Soerabaia,
Willemskade.
Opgericht 15 Aug. 1882.

Luxemburg.
te Eich
bij Luxemburg.
Opgericht 7 Febr. 1883.

Frankrijk.
Parijs, 26 Avenue
de l'Opéra.
Opgericht 1 Mei 1884.

DIRECTEUREN:

DR. S. R. J. VAN SCHEVICHAVEN, E. W. SCOTT en J. F. L. BLANKENBERG.
SECRETARIS DER DIRECTIE: MR. J. VAN SCHEVICHAVEN.

GENEESKUNDIGE ADVISEURS: DR. JB. VAN GEUNS en DR. A. E. DE PERROT.
ACTUARIS: CORNEILLE L. LANDRE.
RECHTSGELEERD ADVISEUR: MR. F. A. MOLSTER.
KASSIER: DE ASSOCIATIE CASSA.

VOORBEELDEN:

TARIEF I en Ib.

**Levenslange verzekering van
Kapitalen op één Leven.**

*Jaarlijksche Premiën ter Verzekering
van een Kapitaal van f 10.000 uit te
betalen bij het overlijden van den ver-
zekerde.*

Zonder aandeel in de winst.

Ouderdom.	Gedurende het geheele leven.	Gedurende 30 jaren.	Gedurende 25 jaren.	Gedurende 20 jaren.
20	f 163	f 192	f 208	f 234
25	180	207	224	252
30	203	228	246	275
35	238	260	278	310
40	282	300	319	352
45	344	—	375	409
50	426	—	—	484

Voorbeeld. Iemand van 35 jaren
verzekert een Kapitaal van f 10.000,
betaalbaar na zijn overlijden, en betaalt
daarvoor gedurende 30 jaren, jaarlijks
f 260.

TARIEF VI.

**Dadelijk ingaande Lijfrenten
op één Leven.**

*Jaarlijksche renten over f 10.000
kapitaal,
betaalbaar per kwartaal.*

Zonder aandeel in de winst.

Ouderdom.	Voor Mannen.	Voor Vrouwen.
60	f 943	f 897
65	1102	1056
70	1331	1284
75	1641	1591
80	2010	1919
85	2522	2465
90	3100	2944

Voorbeeld. Een man van 70 jaar
betaalt in ééns eene som van f 40.000
en ontvangt daarvoor, zoo lang hij leeft
bij het einde van ieder kwartaal eene
rente van f 1331.

BIJKANTOREN:

Oostenrijk.
Weenen,
I Petersplatz 4.
(Graben 22.)
Opgericht 24 Nov. 1884.

Zuid-Afrika.
Pretoria,
Bank straat.
avenue.
Opgericht 1 Febr. 1888.

Hongarije.
Budapest,
VIII, Kerepesi út 1.
Opgericht 6 Oct. 1890.

Duitschland.
Leipzig,
Markt 11.
Opgericht te Hamburg.
31 Mei 1881.

De Maatschappij gaat contracten aan voor verzekeringen, die het menschelijk leven ten grondslag hebben, zooals: Kapitaals-verzekeringen bij overlijden en bij leven; weduwen-pensioenen; dadelijk-ingaande en uitgestelde lijfrenten; uitzet-verzekeringen voor kinderen en meer combinatiën, waaromtrent bij de Vertegenwoordigers der Maatschappij nadere inlichtingen te verkrijgen zijn.

Directeur voor Zuid-Afrika: G. A. STULTJES, Bankstraat, Pretoria,
Postbus 295.

Transvaal!!

Op aanvraag zenden wij een

Fijn Geïllustreerde Catalogus

voorzien van vele bijzonderheden op muzikaal gebied,
waarbij

HET

Transvaalsch Volkslied

4-stemmig met woorden.

Goldschmeding's ● ● ● ●

● ● **Piano- en Orgelhandel,**

AMSTERDAM.

Warmoesstraat 141 en Keizersgracht 305.

NED:LOYD
 KAPITAAL f.4.000.000.
**INBRAAK-
 VERZEKERING**
 DIRECTEUR, J. ter MEULEN Jr.
 Heerengracht 248. AMSTERDAM.

Cacao Blooker

S. & A. Muller.

MAGAZIJN VAN

FIJNE KRISTALWERKEN.

Opgericht Ao. 1754.

Rokin 66,

AMSTERDAM.

Telephoon 2045.

VAN DER VELDEN
firma BOSCH.

Juweelen, Goud, Zilver
en
Horloges.

Amsterdam, 155 Kalverstraat.

Telephoon 2045.

VAN DER VELDEN
firma BOSCH.

Brillants, Gold, Watches,
NEW AND OLD
Dutch Silver.

Amsterdam, 155 Kalverstraat.

PIETER MARITS

Lotgevallen van een Transvaalschen Boerenjongen door AUGUST NIEMANN, is boeiend als Marryats werken, avontuurlijk en verrassend als die van Verne, doch heeft daarnaast 't voordeel den zin voor het schoone en ware, 't edele en kloeke bij de lezers op te wekken.

PIETER MARITS

is een boerenzoon, die, op last der oudsten zijner gemeente, met een zendeling op reis gegaan, eerst in handen van inlandsche roovers valt, later in de gevangenschap van Koning Getschwayo gebracht, vervolgens den oorlog der Engelschen tegen dezen Zoelokonig meemaakt en ten slotte een hoofdrol speelt in den worstelstrijd van zijn volk tegen de opperheerschappij der Engelschen.

PIETER MARITS

is een boek bij uitnemendheid voor onze Hollandsche Jongens, maar ook ouderen van dagen zullen dit boeiende werk met belangstelling lezen.

PIETER MARITS

doet ons des te beter begrijpen, dat een stamverwant volk met Oud-Nederlandsche deugden en Oud-Nederlandsche kracht, aan de Zuidspits van Afrika woont en als het ware het geheele Zuidelijke gedeelte van het zwarte werelddeel voor zich opeischt. De aantrekkelijkheid van dit werk, rijk aan de levendigste beschrijving van allerlei avonturen, wordt nog verhoogd door de schildering van schitterende natuurafereelen en door de ongezochte wijze waarop in de loop van dit verhaal de dieren- en plantenwereld van dit wonderland ons worden voorgesteld.

PIETER MARITS

beslaat 700 Bladzijden druks, met 16 prachtige platen en kost slechts ingenaaid f 1.50, of gebonden in zeer fraaij stempelband slechts f 1.80. Te bekomen bij Getroeders KOSTER, Leliegracht 28, Amsterdam. Naar buiten franco thuis, na ontgang van postwissel, waarop te vermelden: Voor Pieter Marits.

C. KETTNER.

GROOTE MAGAZIJNEN VAN

PIANO'S.

Kalverstraat 52 — Spuistraat 231,

AMSTERDAM.

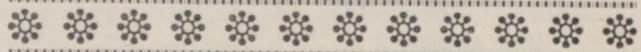
HOOFDAGENTSCHAP VAN

STEINWAY & SONS, New-York.

C. BECHSTEIN, Berlin.

CARL ECKE, Berlin en anderen.

FABRIEKSPRIJZEN.

**FOTOGRAFIE -
TOESTELLEN
EN BENODIGDHEDEN**

IVENS & C^{no}

GROOTSTE MAGAZIJNEN
IN DEZE BRANCHE
IN NEDERLAND

**NIJMEGEN - GRONINGEN
AMSTERDAM**

De Amsterdamsche Jalousiënfabriek,
SPUISTRAAT 246-250.
(Voorheen St. Luciënsteeg.)

SPECIALE FABRIEK
VAN
Rolluiken, Zonschermen, Marquisen
EN
geschilderde Gordijnen.

J. F. Krôner & Zonen,
AMSTERDAM. Hofleveranciers.

ALOM VERKRIJGBAAR:

PAUL KRUGER
EN
de Opkomst der Zuid-Afrikaansche Republiek,

DOOR
J. F. VAN OORDT. B. A.,

met medewerking van Dr. LEIJDS en andere hooggeplaatste personen in de Zuid-Afrikaansche Republiek. Versierd met een voor dit boek speciaal gemaakt portret.

..... 900 BLADZIJDEN DRUKS.

Met groote Premieplaat: De slag bij Krugersdorp 85 × 65 cM.

Prijs ingenaaid f 7.75; gebonden f 9.25. Uitgave Hollandsch-Afrikaansche Uitgevers-Maatschappij.

Jh. JACQUES DUSSEAU & Co.,

AMSTERDAM, Doelenstraat 20.

MERKELBACH & Co.,
Nieuwendijk 57-59, AMSTERDAM.

SPECIALITEIT IN
Tooverlantaarns, Sciopticons, Dissolving-Views,
PHOTOGRAPHIEN
op glas voor de projectie.

Agenten der **BRIN'S OXYGEN COMPAGNIE.**

STEEDS VOORRAAD IN
Gecomprimeerd Zuurstofgas in Cylinders.

**MODEL STOOM-MACHINES,
Electrische Schellen,
TELEPHOON'S,
Spreekbuizen, enz. enz.**
afzonderlijke deelen van
MODEL-STOOMWERKTUIGEN.

Geïllustreerde Prijscouranten verkrijgbaar.

GOLDSCHMEDING'S

Piano's en Orgels

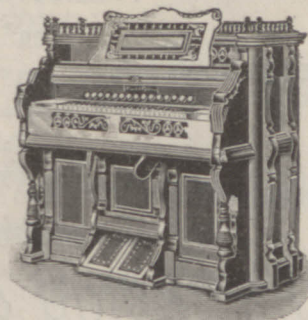
zijn alom bekend;
en
worden bij toeneming
gevraagd.

AMSTERDAM.

Warmoesstraat 141. Keizersgracht 305.

Uitsluitend aanbevolen
Merken:

PIANO'S.	ORGELS.
Ernst Kaps.	Estey.
Schiedmajer.	Packard.
Rud. Ibach,	Chicago Co.
e. a.	e. a.

Catalogus gratis.

TECHNISCH BUREAU
FRED. STIELTJES & Co.,
Keizersgracht 745, AMSTERDAM,

heeft in voorraad of levert in korten tijd na bestelling:

HORIZONTALE SNELLOOPENDE STOOMMACHINES,
 van 20 tot 100 Paardekrachten.

STOOMKETELS STURTEVANT BLOWERS en EXHAUSTERS,
 voor Verwarming en Ventilatie, Droogin-
 richtingen, afzuigen van Stof en Dampen uit Fabriekslokalen.

WORTHINGTON STOOMPOMPEN
 voor alle doeleinden.

LOCOMOTIEVEN

der Baldwin Locomotieve Works te Philadelphia.

AMERIKAANSCH E SNELPERSEN

voor Boekdrukkerijen van
 C. B. COTTRELL & SONS Co., te New-York.

HYDRAULISCHE EN ELECTRISCHE LIFTEN

voor Hôtels, Ziekenhuizen en Fabrieken.

WILLANS CENTRAL VALVE STOOMMACHINES
 direct gekoppeld aan

Dynamo's, voor Elektrische Verlichtingen of Kracht Stations
 met Riem- of Snaaroverbrenging, voor Spinnerijen en
 groote Fabrieken, van 60 tot 800 Paardekrachten
 en hooger.

Catalogi en prijzen op aanvraag.

A. J. Nuss,

Firma C. L. C. VOSKUIL,

AMSTERDAM.

Schilder-, Teeken- en
Kantoorbehoefden.

REGULIERSBREESTRAAAT 30—32,

PALEISSTRAAT 7

en GALERIJ 18.

TELEPHOON 557.

Alleen-Verkoop voor AMSTERDAM en OMSTREKEN
 der KANTOORBOEKEN van

J. C. KÖNIG & EBHARDT.
HANNOVER.

BREEBAART'S
ORGELS

Amerikaansche
 Hollandsche
 Fransche en
 Duitsche

zijn alom bekend, geliefd en in gebruik

voor:

Huis, School,
 Congregatie,
 Zaal,
 Kapel en Kerk.

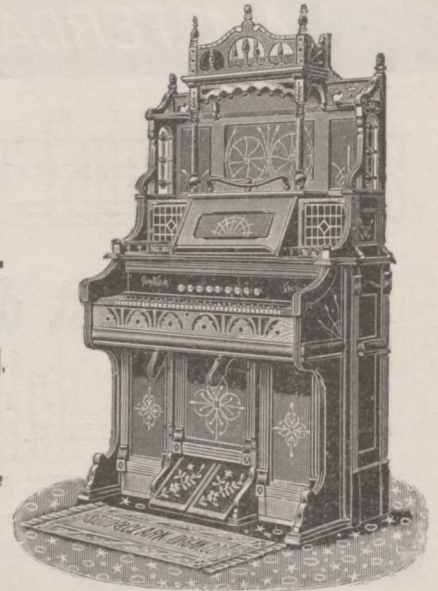
300 stuks in voorraad.

Vraag Catalogi

22 DAMRAK,
 AMSTERDAM,

bij het Centraal Station.

Op het nummer letten s. v. p.

Maatschappij van Onderlinge Levensverzekering,

GEVESTIGD TE AMSTERDAM.

Opgericht in 1848.

Directeuren: P. LUDWIG en J. J. WITTEVEEN.

Een der oudste, hier te lande gevestigde,
 zuiver onderlinge Maatschappijen.

KANTOOR: Heerengracht 228.

Onderlinge Glasverzekering-Maatschappij,

GEVESTIGD TE AMSTERDAM.

Opgericht in 1876.

Directeur: P. LUDWIG.

KANTOOR: Heerengracht 228, b/d Hartenstraat.

HYGIËNISCHE BLADEN,

populair Maandschrift voor praktische en toegepaste gezondheidsleer.

ONDER REDACTIE VAN
Dr. G. W. S. LINGBEEK te Hilversum, (tijdelijk Transvaal).
Oprichter en eerste Voorzitter van het Transvaalsche Roode Kruis,

EN
Dr. Ph. KOOPERBERG, te 's Gravenhage,
 met medewerking der voornaamste autoriteiten op dit gebied.

Abonnementsprijs f 4.80 per jaargang (12 Afleveringen). Met Bijblad, Bladen voor Hygiënische Therapie f 6.—.

Proefafleveringen verkrijgbaar bij alle Boekhandelaren en den Uitgever.

Prijs der Advertentiën: f 0.15 per regel, bij abonnement volgens tarief. Boekaankondiging f 0.10 per regel.

Alle voor dit maandblad bestemde Advertentiën gelieve men direct te zenden-aan den Uitgever **F. VAN ROSSEN,**
 Heerengracht 281, AMSTERDAM.

VAN BALEN'S KOFFIE,
 STOOMBRANDERIJ,
VB NIEUWENDIJK
 15,
 AMSTERDAM
J. G. VAN BALEN.
 Voortdurend beste Koffie.

Vraag Uw
 Leverancier
VAN BIJSTERVELD'S
ADVOCAAT.

Wettig gedeponeerd merk.

Hoogste Onderscheidingen in
 BINNEN- en BUITENLAND.

Onder voortdurende schei-
 kundige contrôle.

Bijzonder aanbevolen:

✿ **EAU DE COLOGNE.** ✿

ALPH. M. HUVER,

AMSTERDAM.

Munt uit door fijnen geur.

BIBLE HOTEL,

AMSTERDAM.

Hotel van den 1^{en} Rang, gelegen in 't Centrum der Stad.

120 KAMERS en SALONS 120.

LIFT — ELECTRISCH LICHT,

Restauratie, groote Eetzaal, Dames- en Rook-salon,

Salons voor het houden van Dag- en Avondfeesten,

Logies van af f 2,—,

(Bediening en verlichting inbegrepen.)

Koude-, Warme- en Douchebaden,

Table d'Hote 5³/₄ uur precies,

Visch-Diners bij vooruitbestelling verkrijgbaar.

Telefoon Interc. en Internationaal.

Hôtel-Omnibus aan 't Centraal-Station.

H. WARNDORFF,

Directeur.

LISSONE & ZONN,

Amsterdam,

Kantoren SINGEL 155,

officiële Agenten van alle voornam
Spoorweg- en Stoombootlijnen der wereld,
verstrekken enkele reis- en rondreisbiljetten
volgens de goedkoopste samenstelling tegen
officieel tarief, alsmede

Passagebiljetten

naar alle landen.

Prijsopgaven en inlichtingen worden
gratis door ons verstrekt.

Hotel POLEN. CAFÉ et RESTAURANT.

Algemeene Hotel-Mij.
SUISSE.

Amsterdam.

Hotel TRIER.

Soestdijk.

C. TRIER, }
JOH. EGGERS, } *Directeuren.*

FRANS BUFFA & ZONEN

KALVERSTRAAT,

Amsterdam.

UITGEVERS en KUNSTHANDELAREN,

Etsen, Gravures enz.,

IN DE GROOTSTE KEUZE,

naar Hollandsche en Buitenlandsche Meesters.

Prachtwerken.

SCHILDERIJEN, AQUARELLEN.

Permanente Tentoonstelling.